

Knisch Gábor életútinterjú

Készítette: Csatári Bence

A beszélgetés időpontja: 2016. április 20., Solymár

Csatári Bence:

Kérem beszéljen arról, hogy milyen családból származik!

Knisch Gábor:

1947. február 10-én, egy hózivataros napon születtem Budapesten a Szabolcs utcai kórházban, éppen azon a napon, amikor a nagyhatalmak aláírták Magyarországgal a második világháborút lezáró párizsi békét, ami lényegében Trianon megerősítése volt. Édesapám ebben a kórházban volt élelmezési irodavezető, édesanyám pedig az akkori Landler Jenő utcában (ma: István út) lévő Élelmiszerkiszerező Vállalat gyors- és gépirónőjeként dolgozott. A családom egyik része egyébként Esztergomból származik, s apám a hét testvér közül a legidősebb volt. Amikor világra jöttem, ő már elmúlt ötven éves, de édesanyám is közel járt a negyvenhez. Bizonyára erre is vezethető vissza, hogy testvérek nélkül nőttem fel. Néhány hónapos koromig a Rudas László (ma: Podmaniczky) utcában, majd a Thököly úton laktunk, „kilátással” a Keleti pályaudvarra. A környéket az akkori köznyelv nemes egyszerűséggel csak Chicagónak nevezte. Ezt a városnegyedemet nem is hagytuk el, mindössze annyi történt, hogy 1957-ben átköltöztünk a közeli Szinva utcába.

Csatári Bence:

Melyik iskolákba járt?

Knisch Gábor:

A lakóhelyemhez közeli Hernád utcai általános iskola tanulója voltam, majd a Wesselényi utcai Közgazdasági Technikumban érettségiztem. Utóbbiban német nyelvet tanultam minden nap, ezt tekintették az egyik fő tantárgynak, de mire ide kerültem, addigra már tudtam valamelyest németül, mert előzőleg magántanárhoz jártam tizenkét éves koromtól. Ugyanennél a magántanárnál tanultam angolul is, és mindkét nyelvnek nagy hasznát vettem, amikor a Zeneműkiadóhoz kerültem, hiszen ott a nyugati világgal én tartottam a kapcsolatot könnyűzenei téren. Érdekes, hogy a két legfontosabb nyugati idegen nyelvet a Dózsa György úton tanultam, ahol nem sokkal korábban a Sztálin-szobor állt. A különórának pedig meglett a sikere, mert egy idő után én lettem a legjobb németes az iskolában, annak ellenére, hogy a többi tantárgyból kifejezetten gyengének számítottam.

Csatári Bence:

Milyen szerepe volt a zenének a gyermek- és ifjúkorában?

Knisch Gábor:

Az ötvenes évek első felében hallgattam a munkásmozgalmi dalokat, hiszen még a csapból is ezek folytak akkoriban, no és a szovjet, illetve a magyar Himnusz. Előbbit zeneileg ma is óriási remekműnek tartom, amelyet Alekszandr Alekszandrov¹ katonakarmester, a Vörös Hadsereg dirigense írt, akiről a sikeres szovjet kórust is elnevezték.

¹ Alekszandr Alekszandrov (1883–1946) zeneszerző, kórusvezető, a Szovjet Hadsereg Ének- és Táncegyüttesének megalapítója, amely most az ő nevét viseli.

Kicsit áthangszerelve ma is ez az orosz himnusz. Ezekon kívül nagyon szerettem a rádióban szintén sokat játszott magyar népzene, mert csillogó, szép harmóniákkal voltak tele a dalok, amelyeket a mintegy tucatnyi tagot számláló népi együttesek adtak elő. A táncház-mozgalom is ebből táplálkozott, de ennél az eredeti népdalokat sokkal slágeresebbeknek tartottam, így közelebb is álltak a szívemhez.

A szakirodalomban az első rock and roll számnak tartott, 1954-ben keletkezett *Rock around the clock* című Bill Haley-dalt² azonban akkor még nem játszotta a rádió, így nem ismertem. Ezzel szemben lehetett hallgatni a Záray–Vámosi házaspárt,³ majd az ötvenes évek végén Németh Lehel,⁴ de az elsősorban gyerekeknek és persze a szüleiknek is szóló dalt, az *Apu hod med be az a nagy elefánt?*-ként elhíresült, hivatalosan *Évike az állatkertben* című nótát⁵ is előszeretettel sugározták Bilicsi Tivadar⁶ előadásában. Ennek a számnak Garai Imre⁷ volt a zeneszerzője, aki pályája elején muzsika írásával foglalkozott, majd emellett szöveget is írt, később pedig kizárólag a prózai alkotásnak szentelte munkásságát. Ő jelentős szerepet töltött be a pályámon, noha nem gondoltam volna, hogy vele indul majd a zeneszerzői karrierem.

Csatári Bence:

Érettségi után azonban még nem kezdett el azonnal a könnyűzenével foglalkozni. Milyen munkája lett a tizennyolc éves Knisch Gábornak?

Knisch Gábor:

Édesapám – aki 1963-ban hunyt el – egyik kolléganője el tudta volna intézni, hogy az *Esti Hírlaphoz* kerüljek gyakornokként, mert ismerte a főszerkesztőt, Kelen Bélát. Akkor ez az ötlet rossz tanulmányi eredményem miatt végül meghiúsult. (Később, a nyolcvanas évek végén azért a New York-i *Variety* és a müncheni *Der Musikmarkt* című lapokat rendszeresen tudósítottam a magyar zenei élet fejleményeiről.) Így lettem anyagbeszerző az ELTE Szerves Kémia Tanszékén, a Múzeum körúton, amit élveztem, mert jártam a várost különböző vegyi anyagokat szállítva. Aztán egy év elteltével, folyamatos készülés és trenírozás eredményeként 1966 augusztusában profi néptáncos lettem egy *Népszabadság*-hirdetésnek köszönhetően az Állami Budapest Táncegyüttes utánpótlás együttesében, amely a Bartók Béla Táncegyüttes keretében működött. Jelentkezésem egyértelműen a népzene iránti rajongásomnak volt köszönhető.

Csatári Bence:

Már ezzel az együttessel is sikerült külföldre utaznia?

Knisch Gábor:

² Bill Haley (1925–1981) amerikai dalszerző, gitáros 1954-ben rocktörténelmet írt azzal, hogy zenekarával egy New York-i stúdióban felvette a fent említett számot.

³ Záray Márta (1926–2001) eMeRTon-díjas magyar énekesnő. A magyar tánczene egyik jelentős alakja volt, akárcsak férje, Vámosi János (1925–1997), aki vele együtt kapta az említett kitüntetést.

⁴ Németh Lehel (1932–2005) a hatvanas évek első felének kiemelkedő táncdalénekes, sokak szerint az első nyugati típusú sztár Magyarországon. 1957-ben már a Magyar Televízió szilveszteri adásában énekelt. A kommunista sajtó üzleti vállalkozásai miatt 1963-tól kikezdte, röviddel ezután emigrált, ami miatt minden slágerét betiltották, illetve mással énekellették el.

⁵ Évike a lánya volt Bilicsi Tivadarnak, a szám végén meg is szólal.

⁶ Bilicsi Tivadar (1901–1981) színművész, táncos, komikus. Játszott többek között a Király Színházban, a Fővárosi Operettszínházban és a Vígszínházban.

⁷ Garai Imre (1905–1969) táncdalszerző, aki hegedűtanulmányai után négy évig Franciaországban élt. Dalait először párizsi kabarékban énekeltek. Hazatérése után két operett, a *Hajrá Hollywood* és a *Kétszínű szerelem*, valamint több mint ötszáz táncdala (*Seherezádé*, *Jázmínvirág*, *Jaj, de ravasz*, *Tarka lepkém*, *Évike az állatkertben*) révén vált ismertté a neve.

Profizmusunk ellenére nem voltunk túl sokat a határon túl, ami az akkori hidegháborús viszonyokkal magyarázható. Viszont egy alkalommal eljutottunk Nyugat-Berlinbe, az ottani magyar napokra, ahol sok ezer ember előtt léptünk fel 1968-ban. A szervezőink ezt úgy oldották meg, hogy véletlenül se csábuljunk el Nyugatra, hogy Kelet-Berlinben laktunk, onnan kellett átutaznunk az előadásainkra.

Csatári Bence:

Az érettségi után közvetlenül aztán a néptánc mellett más hatások is érték, amelyek már a könnyűzenéhez vitték közelebb.

Knisch Gábor:

Az egész azzal kezdődött, hogy szerettem volna lemenni a Balatonra nyaralni a barátaimmal, de anyukám féltett, és felajánlotta, hogy vesz nekem ötszáz forintért a csehektől a közeli Garay téri piacon egy akusztikus gitárt, ha otthon maradok. Ráálltam, így egy gitár boldog tulajdonosa lettem, ami annál nagyobb dolog volt, mert ez nem adatott meg akkoriban minden fiatalnak. Persze az elején még nem tudtam rajta játszani, de a logopédusom, a később köztiszteletnek örvendő és a médiában is gyakran szereplő Montágh Imre rábeszélte arra, hogy járjak gitártanárhoz, sőt, szerzett is nekem rögtön egyet, még hozzá a kolléganője férjét, ifjabb Thorockay Miklóst. A gitártanárom felesége ugyanis együtt dolgozott Montágh Imrével a Színművészeti Főiskolán. Ő klasszikus zenére akart engem tanítani, de én a könnyűzenéhez vonzódtam, így kértem, tanítson meg akkordozni. A kérésnek eleget tett, és azóta immár több, mint ötven éve játszom gitáron.

Az elsőt nemsokára követte a második gitár, amire pickupöt szereltem és már erősíteni is lehetett a hangját. Az igazi nagy előrelépés azonban a Framus Nashville lett, amit 1975-ben szereztem be, ez már igazi világmárka. Ajándékba kaptam a Framus cégtől, hogy reklámozzam őket, mégpedig úgy, hogy felajánlottam: Budapest különböző frekvenciált helyszínein lefényképeztetem magam a gitárral, ők pedig megjelentethetik a magazinjukban ezeket a képeket. Ez nekik promócióként jól jött, mert bizonyítani tudták, hogy a Vasfüggönytől keletre lévő fővárosban is szeretik a termékeiket. Miután ezt leleveleztük, és tisztáztuk, hogy dalszerzőként mennyire nagyra tartom a hangszerüket, egy katalógusból kiválaszthattam a nekem tetsző típust, majd kisvártatva egy papírkoporsóban megérkezett a Verseny utcai vámhivatalba a hangszer. Be kellett fizetnem érte 1500 forint vámot, és már vihettem is.

Csatári Bence:

A gitárok beszerzése nyilvánvalóan nagyban segítette önt a zeneszerzői pályafutásának elindításában és kibontakoztatásában. Hogyan kezdődött ezen a téren a karrierje?

Knisch Gábor:

A táncdalfesztivál 1966-os indulása után nem sokkal én is kedvet kaptam a zeneszerzéshez, és írtam is egy dallamot, amellyel meg akartam keresni S. Nagy István⁸ szövegíró. El is mentem a rádió épületéhez, mert azt hittem, ott találok. Az akkori hazai könnyűzenei élet egyik legfontosabb fellegrárának számító Magyar Rádióba azonban nagyon nehéz volt bejutni, csak úgy lehetett, ha az ember nevét leadták a portán. Ezt a saját bőrömön tapasztaltam, mert sokakhoz hasonlóan én sem ismertem ott személyesen senkit, teljesen kívülállóként kerültem a zenei szakmába. A portán nagyon rendesek voltak velem,

⁸ S. Nagy István (1934–2015) a „slágercéh” tagja, eMeRTon-díjas dalszövegíró, hat évtizedes pályafutása során a legtermékenyebb slágergyáros volt. Dalait énekelte mások mellett Aradszky László, Csongrádi Kata (aki a felesége volt), az Edda, a Hungaria, Koncz Zsuzsa, Koós János, Korda György, Kovács Kati, Máté Péter, a Metro, a Neoton, az Omega, a Piramis, Szécsi Pál, Zalutnay Sarolta és Zorán.

megengedték, hogy onnan telefonon felszóljak a Könnyűzenei Osztályra, ahol azonban a titkárnő azt mondta, S. Nagy Istvánt csak hangfelvételek készítésének alkalmával találom meg a rádióban, akkor sem mindig. A szerencsém azonban nem hagyott el, a házon belüli telefonos megkeresésemre lejött hozzám Gyulai Gaál János,⁹ aki megnézte a dallamomat a kottán, és miután láthatott bennem némi tehetséget, bevitt a Pagodába és azt ajánlotta, hogy S. Nagy Istvánt keressen meg az ORI-büfében, a Semmelweis utca 1. szám alatt, ami nem volt messze a rádió épületétől.¹⁰ Ebből tehát az következik, hogy nem mehetett be mindenki a Pagodába, de aki bejutott oda, azt a továbbiakban már nem ellenőrizték, a szerkesztővel vagy más pártfogójával oda mehetett a rádió épületén belül, ahova akart, kivéve az aktuális hírstúdiót. Az persze, hogy valaki bejutott a szellemi műhelyként is működő Pagodába, nem feltétlenül jelentette azt, hogy automatikusan lejátsszák a dalait a rádióban, de ott számtalan fontos személyiséggel lehetett megismerkedni, a zenei szerkesztőkön kívül újságírókkal, zeneszerzőkkel, szövegírókkal, színművészekkel. Később én is bedolgoztam a rádióba, 1980-ban a *Nosztalgiahullám* című műsor címét én találtam ki, illetve én írtam a szövegét is. A műsor az ötvenes-hatvanas évek amerikai és angol pop- és rock előadóit mutatta be.

Az ORI-büfében aztán ott találtam a könnyű műfaj színe-javát, mások mellett Wolf Pétert,¹¹ Schöck Ottót,¹² az énekesnők közül pedig Zalatnay Saroltát,¹³ de a színészek közül láttam Hofi Gézát¹⁴ is, aki akkor még nem volt befutott sztár. Logikus is, hogy az ORI büféjében lehetett őket leginkább látni a könnyűzenei intézmények közül, mivel legtöbbjüknek az ORI-val volt dolga, hiszen ez a hivatal szervezte nekik a belföldi fellépéseiket. Sőt, az ORI-nak egy színházterme is volt, ahol próbálhattak az általuk turnéra vitt együttesek és szólisták. S. Nagy Istvánnak aztán kérésére eldúdoltam a dalomat, és ennek a találkozásnak a gyümölcse lett végül a *Rakparton* című szám, amelyet Poór Péter¹⁵ énekelt el 1969-ben.

Csatári Bence:

De az imént említett Garai Imre által írt szöveg ugyancsak 1969-ben nagyobb sikert hozott Önnek.

Knisch Gábor:

⁹ Gyulai Gaál János (1924–2009) Erkel Ferenc-díjas, eMeRTon-díjas, Artisjus-életműdíjas zeneszerző, aki a „slágercéhhez” tartozott, azaz a kádári-aczéli kultúrpolitika könnyűzenei életének meghatározó alakjaként a slágerek előállításáért volt felelős többedmagával. Rendre elhangzottak szerzeményei a táncdalfesztivál hőskorában, 1966 és 1972 között. Ő írta egyebek mellett Kovács Kati 1966-os első helyezett *Nem leszek sohasem a játékszered* című dalát.

¹⁰ Az ORI szervezete a többi könnyűzenei intézményhez hasonlóan csak néhány évvel később került át a Vörösmarty tér 1. szám alatt lévő szocreál épületbe, amelyet a népnyelv csak „Elizélt Palotának” nevezett. – Cs. B.

¹¹ Wolf Péter (1947) Erkel Ferenc-díjas zeneszerző, aki olyan előadóknak írt dalokat, mint például a Kossuth-díjas Kovács Kati, illetve karmesterként kétszer szerepelt az Eurovíziós Dalversenyen. TV- és rádiójátékokhoz is írt kísérőzenét, illetve a nagy sikerű *Vuk* című rajzfilm zenéjét is ő szerezte.

¹² Schöck Ottó (1946–1999) 1963-tól 1970 májusáig a Metro együttes billentyűse volt. Később megalapította a Schöck együttest, és írt dalokat mások mellett Zalatnay Saroltának, Szűcs Judithnak, Szécsi Pálnak, Korda Györgynek, Koncz Zsuzsának és Zoránnak.

¹³ Zalatnay Sarolta (1947) a három beatlány egyike, az 1967-es és 1971-es táncdalfesztivál és az akkori jugoszláviai Splitben 1972-ben megrendezett táncdalfesztivál győztese. Készített angol nyelvű nagylemezt is 1973-ban.

¹⁴ Hofi Géza (1936–2002) Kossuth-díjas és kétszeres Jászai Mari-díjas magyar humorista, előadóművész, színművész, érdemes és kiváló művész, a Halhatatlanok Társulatának örökös tagja, a magyar kabaré történetének egyik leghíresebb és legtöbbet emlegetett alakja, aki önálló produkcióival egyéni stílust teremtett.

¹⁵ Poór Péter (1944) 1964 és 1974 között Szécsi Pál mellett a legnépszerűbb fiatal táncdalénekes volt. Olyan slágerek köthetők a nevéhez, mint a *Fekete vonat*, az *Utánam a vízözön* és a *Pókháló van már az ablakon*.

Igen, a *Véget ért egy fejezet* című dalom szövegét Garai Imre írta, ez volt az első nagy slágerem, ami 1969-ben született. Nagyon nagy szerencsémnek tartottam és megtiszteltetésnek vettem, hogy összehozott velem a sors, azzal a művésszel, aki már a húszas évek végén írt dalokat, többek között a *Tarka lepke* címűt, ami a *Hannibál tanár úr* című filmben hangzott el. De a *Dalold el ezüst gitár!* szövege is az ő nevéhez fűződött. Az 1968-as táncdalfesztivál „botrányos nótája”, amit a közönség imádott, a zsűri pedig lepontozott, a *csongorádi kishíró unokája*, szintén az ő szerzeménye, a zenéjét pedig egyébként a kétszeres olimpiai bajnok törvívó Elek Ilona¹⁶ írta. Garai Imre könyvét, a *Hogyan születik a sláger?* című munkát ugyancsak olvastam, így bőven megvolt az indíttatás ahhoz, hogy zenét szerezzek. Gondoltam egy nagyot, kikerestem a számát a telefonkönyvből, felhívtam és miután nagyon kedvesen invitált a lakására, elmentem hozzá. A gitáromat is vittem magammal, játszottam neki egy kicsit, mire ő előkapta a dossziéját és megmutatta a szövegeit. Ahogy olvastam ezeket, úgy éreztem, túl „porosak”, a régi világot jelenítik meg, de egyszer csak a paksaméta alján rábukkantam a *Véget ért egy fejezet* című szerzeményre, és közöltem vele, hogy ehhez szívesen írnék zenét. Ezt meg is engedte, így született meg a legnagyobb slágerem.

Csatári Bence:

Ezek után már egyenes út vezetett a sikerig ezzel a számmal?

Knisch Gábor:

Miután készen lettem a dallal, lekottáztam és bevittem a Táncdal- és Sanzonbizottságnak. Ott egyből elfogadták, utána került a rádióba, ahol szintén átment a szűrőn. Először felvették a 8-as stúdióban, majd ezt a hanganyagot meghallgatta egy bizottság, és miután úgy ítélték meg, hogy megütötte a mércét, Z-sítették, azaz zenés műsorokba való szerkesztésre alkalmasnak találták. Ennek eredményeként a dal rádióban őrzött kartonjára egy nagy Z betűt írtak a megfelelő sorszámmal, így bármikor lejátszható lett. A rádiós felvétel kapcsán abban reménykedtem, hogy valamelyik befutott sztár énekli majd fel, ám a Magyar Rádió Könnyűzenei Osztálya úgy döntött, hogy ezt a másodvonalbeli Juventus együttes¹⁷ játssza. A rádióban erről Bolba Lajos,¹⁸ a gyártási rovat vezetője, Körmendi Vilmos,¹⁹ Balassa P. Tamás²⁰ és Bágya András²¹ zeneszerzők döntöttek, mégpedig úgy, hogy kottából eljátszották a dalt, majd némi ízlelgetés után határoztak az egyes előadók mellett, s ez ellen nem lehetett apelláta. Akkor még nem örültem ennek annyira, mert nagyobb nevekre bíztam volna a számot, de végül nem bántam meg, hogy ők lettek a kiszemeltek. Az ORI színháztermében meg is mutattam nekik gitáron, milyen tempóban és harmóniában képzelem el a dallamot, a szólógitáros Hanka Péter²² pedig elfogadta az útmutatásaimat. A

¹⁶ Elek Ilona (1907–1988) kétszeres olimpiai bajnok (1936, 1948), hatszoros világbajnok törvívó. A magyar sporttörténet első olimpiai aranyérmese. Ő írta az 1959-es budapesti vívó világbajnokság indulóját is.

¹⁷ A Juventus 1968-ban alakult a progresszív rockmuzsikát játszó Sirius együttes egyik feléből. „Slágerbeatet” játszottak, sokat foglalkoztatták őket a rádió stúdióiban, és számos kislemezt is kiadtak velük. Kísérték Kovács Katit is, kis ideig pedig megfordult soraikban Tátrai Tibor.

¹⁸ Bolba Lajos (1931) a Magyar Rádió Zenei Főosztályának gyártási és tervezői rovatát vezette. A *Tessék választani!*, a *Made in Hungary* és a *Slágerbarátság* rádiós műsorok szerkesztője.

¹⁹ Körmendi Vilmos (1931) eMeRTon-díjas magyar zeneszerző, karmester, zenei rendező, a sanzonbizottság tagja.

²⁰ Balassa P. Tamás (1922–2010) zeneszerző, karmester, zongoraművész, hangszerelő, több táncdalfesztiválon vezényelt. 1954-től 1959-ig tagja, illetve hangszerelője volt a Magyar Rádió Tánczenekarának, 1959 és 1985 között pedig ugyanitt tanított a tánczenei stúdióban. 1977-től 1982-ig vezetője volt az Országos Szórakoztatózenei Központ Stúdiójának.

²¹ Bágya András (1911–1992) eMeRTon-díjas magyar zeneszerző, érdemes művész, a hatvanas években a „slágercéh” egyik legfontosabb, prominens alakja, több táncdalfesztiválon szereplő dal hangszerelője.

²² Hanka Péter az Atlasz No1, a Juventus, az Atlantisz és a Metro együttesek gitáros-éneke, festőművész.

felvétel 1969 júliusában készült el, nagyjából azokban a napokban, amikor az első ember a Holdra lépett. A Magyar Rádió 1969 szeptemberében mutatta be először a dalt a *Könnyűzenei Híradó* című műsorában, és nagy sikere lett, sokan kérték kívánságműsorokban is, de felcsendült ez a szám az *Ötórai tea* és a *Tánczenei koktél* című adásokban is. Akkoriban a presszókban, vendéglőkben is játszották.

Csatári Bence:

Akkor ezek szerint a *Véget ért egy fejezet* szerzői jogdíj szempontjából is sikeres lett.

Knisch Gábor:

Nem mondanám, csurrant-csöppent ugyan valamekkora összeg bizonyos időközönként, de messze nem annyi, mint amennyit manapság lehet kapni egy ekkora slágerért. Akkoriban ugyanis a könnyűzenei jogdíj jóval kevesebb volt a mainál, más volt az elszámolás, így nem lehetett belőle meggazdagodni sem. Kislemezen is megjelent a szám, ami ugyancsak termelt némi mechanikai jogdíjat az eladott példányszám után.

Csatári Bence:

Ezek szerint a zeneszerzésből nem lehetett megélni, állandó, tisztességes bevételi forrásként csak néhányan támaszkodhattak rá abban az időszakban. A néptáncot azonban nem lehet túl sokáig üzni profi szinten, emiatt pedig új megélhetés után kellett néznie.

Knisch Gábor:

1969-től a nyelvtudásomat kamatoztattam a magyar külkereskedelemben, német-angol nyelvű levelező és tolmács voltam először az Elektromodul Külkereskedelmi Vállalatnál 1972-ig, majd a Filatélia Vállalatnál is hasonló munkakört töltöttem be 1977-ig. Emellett természetesen szabadidőmben a zenével foglalkoztam, és hódoltam a sakkszenvedélyemnek is.

Csatári Bence:

Eközben sorra írta dalait, amelyekből később slágerek lettek. Ezen kívül milyen formában nyilvánult meg a kapcsolata a könnyűzenével ezekben az években?

Knisch Gábor:

Bennem kezdettől fogva megvolt az ambíció és az affinitás a zenék eladására, ha úgy tetszik menedzselésére. Még nem dolgoztam a Zeneműkiadónál, de már ajánlottam a kiadóknak a számokat (elérhetőségeiket a lemezek borítóiról olvastam le), akkor még csak a sajátjaimat, zeneszerzőként, hiszen német és angol nyelven már akkor is magas szinten beszéltem, illetve írtam. Ezt a képességemet ismerte fel a Zeneműkiadó, amikor 1977-ben elhívott erre a pályára, ahol egészen 2008-ig dolgoztam. 1972-ben, alig huszonöt évesen jártam már Nyugaton, Ausztriát, Nyugat-Németországot, Olaszországot és Franciaországot jártam be. Müncheni székhelyén felkerestem az Ariola-Eurodisc (a későbbi BMG, azaz Bertelsmann Music Group) lemezcéget, itt találkoztam Andreas Möller menedzserrel. Felkínáltam neki megvételre a *Csak fújt közben a szél* című dalomat, amely egyébként már 1970-ben elkészült. Ugyanezt tettem Párizsban is a Pathé-Marconi cégnél, az EMI francia leányvállalatánál, Ott a lemezcég stúdiójában, kölcsöngitárral demo szalagra énekeltem néhány dallamomat. Patrick Legrand-nal tárgyaltam, aki a világhírű Michel Legrand²³ rokona. De akkor még egyik helyen sem koronázta siker a törekvéseimet. Persze nem „csak úgy”, az utcáról toppantam be ezekre a helyekre, hanem – kihasználva a munkahelyem által nyújtott

²³ Michel Legrand (1932) francia zeneszerző, több, mint kétszáz film és TV-műsor zenejét írta. Ő szerezte a *Cherbourgi esernyők* film zenéjét is.

lehetőségeket – telexeztem nekik, így már vártak, amikor megérkeztem hozzájuk. Nyugodtan mondhatom, hogy jól tudtam velük kommunikálni, annak ellenére, hogy egyelőre nem vezettek eredményre a tárgyalásaim.

Csatári Bence:

Elmesélné a *Csak fújt közben a szél* keletkezésének történetét?

Knisch Gábor:

1970-ben Aszódon voltam katona, ekkor írtam meg a dallamot, az ottani zenekörletben. A szöveg azonban csak valamikor 1973 végén vagy 1974 elején született meg. Ezután beadtam a sanzonbizottságnak, de többszöri próbálkozás után sem fogadták el, annak ellenére, hogy már túl voltunk a *Véget ért egy fejezet* sikerén. Azt írták rá, hogy „sablonos, szokványos”. A dokumentumok alján pedig minden esetben ott állt dr. Várhegyi Tibornak, a testület főtitkárának²⁴ az aláírása. Harmadszorra vagy negyedszerre aztán végül igent mondtak rá. Ugyanazzal a címmel nem lehetett újra beadni a számot, ezért, amikor végül elfogadták, azt próbáltam elérni dr. Várhegyi Tibornál, hogy hadd maradjon meg az eredeti cím: *Csak fújt közben a szél*. Nyaggatnom kellett, míg ráállt, és végül az ezt a dalcímet tartalmazó kottát pecsételte le.

Ezzel azonban még nem ért véget a kálváriám, mert a Magyar Rádió, mint második szűrő első körben szintén visszautasította a dalt. Ezért azt találtam ki (ez lett aztán életem egyik legokosabb húzása), hogy beadom sanzonnak. A rádióban Fáy András szerkesztő, zeneszerző²⁵ volt a sanzonok gazdája, ugyanis évente felvettek bizonyos számú sanzont, megzenésített verset is, de ezeket csak elvéve sugározták a sanzonműsorok minimális hallgatottsággal. De nem volt más megoldás, úgy döntöttem, vegyék csak fel sanzonnak, és majd ha nem úgy szól, mint egy hagyományos sanzon, talán sikerül átsoroltatni a popdalok közé. Szerencsére sanzonnak elfogadták, majd kiadták Schöck Ottónak hangszerelésre.

Közben rábeszéltem Delhusa Gjont,²⁶ hogy vállalja el a dal eléneklését. Nagyon nehezen állt rá, mert tetszett ugyan neki a dal, de ő maga is dalszerző volt, így a saját számait szívesebben énekelte. Végül, amikor elvállalta, Fáy András közölte, hogy Delhusa Gjont egy ideig letiltották, mert udvariatlan volt Fényes Szabolcs zeneszerzővel, amikor az egyik dalát kínálta neki. De azt mondta: ha mindenáron vele akarom, akkor menjek be a rádióba, és ott Fáy András előtt írja rá Delhusa a kottára, hogy vállalja a dal előadását. Ez végül megtörtént, majd elkészült a zenekari alap, amelyre ráénekelte Delhusa Gjon 1974 nyarán. Végül, ahogy azt reméltem, kikerült a felvétel a „szon” státuszból, a rádió zenei szerkesztői megkedvelték, sőt, ez lett a hetvenes évek egyik legtöbbet játszott táncdala.

Végül ennek a dalnak a révén kerültem később a Zeneműkiadóhoz, mert ezt kínálgattam a széles nagyvilágban. Delhusának aztán írtam még több nótát, így a Tolcsvay-trió²⁷ kíséretével eljátszott *Segíts át az éjszakán!*-t is. Ez az egyetlen dalom, amit a rádió nem Z-sített, a mai napig sem tudom miért (Bradányi Iván szerzőtársam, szövegíró a címre

²⁴ Várhegyi Tibor az Országos Filharmónia munkatársa volt, a *Made in Hungary* rádiós verseny műsorát is vezette 1976-ban.

²⁵ Fáy András (1934–2005) 1967. február 1-én vették fel státuszba a Magyar Rádió Zenei Főosztályára, ahol hangszereléssel, valamint sanzonok és könnyűzenei darabok írásával foglalkozott. 1981 őszén addigi munkaköréből eltávolították.

²⁶ Delhusa Gjon (1953) részben albán származású táncdalénekes, zeneszerző és dalszövegíró. 1971-ben indult karrierje a táncdalfesztiválon. Az igazi áttörést 1974 hozta meg számára, amikor mind a négy kislemeze aranylemez lett. Rocktörténeti kuriózum, hogy előbb jelent meg lemeze NDK-ban, mint Magyarországon, valamint, hogy néhány hétig a Bergendy-együttes tagja volt 1977-ben. Írt sikeres számokat Szűcs Juditnak is.

²⁷ A Tolcsvay-trió 1967-ben alakult, 1972-ben az *Ez mind eladó* című egyetlen önálló albumukon máig egyedülálló módon a három akkori legnépszerűbb énekesnő, Koncz Zsuzsa, Kovács Kati és Zalatnay Sarolta is énekeltek.

gyanakadott). A harmadik pedig az ő előadásában az *Óda a zenéhez* címet viseli, amelyben a Fonográf,²⁸ valamint Várkuti Géza²⁹ billentyűs és a Bergendy-együttes³⁰ basszusgitárosa, Gábor Péter működött közre. Ez utóbbit a Mafilm zenetermében vettük fel 1975-ben és Bródy János³¹ játssza a bevezetőjét steel gitáron.

Csatári Bence:

A más előadónak írt számainak mi lett a sorsa?

Knisch Gábor:

A *Csak veled legyek* címűt például 1972-ben Szécsi Pállal³² szerettem volna elénekeltetni, aki el is fogadta. A Margit utcai albérletében mutattam meg neki a dalt, ami egyből elnyerte a tetszését, ezért bevitte a rádióba, elfogadtatta, Körmendi Vilmos pedig meghangszerelte, a zenei alapokat fel is vették. Szécsi Pálnak már csak fel kellett volna énekelnie a dallamot, ott vártunk rá a stúdióban, de nem jött. Aztán valaki szólt, hogy disszidált, azaz engedély nélkül elhagyta az országot, ekkor ment ki Hamburgba. A rádió azonban nem akarta, hogy elveszen a nóta, ezért Horváth Vilmossal³³ énekellették el végül. Le is adták jó néhányszor, de átütő sikert nem ért el.

Csatári Bence:

Mivel Ön szöveget is ír, nem csak zenét szerez, adja magát a kérdés: mitől függ az, hogy egy dalának a szövegét saját maga írja, vagy rábízsa másra?

Knisch Gábor:

Ez elég egyszerűen dőlt el pályafutásom során. Előfordult, hogy szöveget kaptam, és arra írtam a zenét, mint Garai Imre esetében, amikor pedig én írtam meg előbb a dallamot, akkor pályám elején szövegíróknak adtam oda. A *Csak fújt közben a szél* volt az első olyan szerzeményem, amelynek a dallamán kívül én írtam a szövegét is. Utána már igyekeztem lehetőség szerint megírni a szövegeimet is, de persze sokszor kértem segítséget jó nevű szövegíróktól. Közülük kiemelhető Vándor Kálmán,³⁴ G. Dénes György,³⁵ Szenes Iván³⁶ és ifjabb Kalmár Tibor.³⁷

Csatári Bence:

Velük napi szintű kapcsolatban volt, vagy csak időről időre felkereste őket?

²⁸ Az 1973. december 31-én az Illés együttesből és a Tolcsvay-trióból alakult legendás együttes 1984-ig volt aktív.

²⁹ Várkuti Géza a Wastaps együttes billentyűse volt 1977-ig.

³⁰ A Bergendy 1958-ban alakult eMeRTon- és Artisjus-díjas zenekar, jelenleg is aktív. Fénykorukat 1970 és 1977 között, Demjén Ferencsel érték el.

³¹ Bródy János (1946) az Illés és a Fonográf együttes tagja és szövegírója.

³² Szécsi Pál (1944–1974) énekes, szövegíró. 1967-ben a salgótarjáni amatőr versenyen megnyerte az énekesek versenyét, ugyanebben az évben a táncdalfesztiválon a *Csak egy tánc* című dallal második helyezést ért el. Tagja lett a Magyar Rádió Tánczenei Stúdiójának.

³³ Horváth Vilmos táncdalénekes az Atlantis együttesrel és szólóban is fellépett az 1966-os táncdalfesztiválon, a többi hasonló rendezvény közül már csak az 1968-ason lépett fel. Később az Omega együttes is kísérte.

³⁴ Vándor Kálmán László (1922–2016) magyar sportújságíró, dalszövegíró, számos olasz sláger magyarra fordítója. Öt nyelven beszélt.

³⁵ G. Dénes György (1915–2001) Kossuth-díjas költő, dalszövegíró, zeneszerző. A szakmában mindenki Zsütiként ismerte. Számtalan magyar filmhez és zenés darabhoz írt dalszövegeket.

³⁶ Szenes Iván (1924–2010) eMeRTon-díjas dalszövegíró, dramaturg, zeneszerző, érdemes művész, Magyarország legtöbbet játszott szerzője.

³⁷ Ifjabb Kalmár Tibor szövegíró dalait többi között Ambrus Kyri, Aradszky László, Bakacsi Béla, Fenyvesi Gabi, Harangozó Teri, Hollós Ilona, Koncz Zsuzsa, Korda György, Kovács Erzszi, Kovács Kati és Koós János énekelte.

Knisch Gábor:

G. Dénes Györggyel napi kapcsolatban voltam, sokat beszélgettünk és sakkoztunk, utóbbit a zuglói Kolumbusz utcai lakásán, illetve a Fészek Klubban, vagy a Baross téren lévő hotel kávéházában. Vele érdekes módon mindössze egy felvett dalt sikerült írunk közösen, amit Vincze Viktória³⁸ énekelt el és *Nem gondolok rád többé* volt a címe. Itt is úgy működöttünk együtt, hogy Zsüti adta nekem a már kész szövegét, én pedig arra komponáltam a zenét. A többi híres szövegíróval is rendszeresen találkoztam, Vándor Kálmánhoz sokszor bementem a *Népszava* szerkesztőségébe a Rákóczi útra, ahol ő sportrovat-vezető volt. Az is megesett, hogy egy négyrészes dalciklusomhoz négy különböző szerző, Brand István,³⁹ S. Nagy István, Reményi-Gyenes István⁴⁰ és Halmágyi Sándor⁴¹ írta meg a hozzáillő sorokat. Ez volt a Vivaldi⁴² mintájára írt *Négy évszak*, amelynek tételei a következők: *Ma van a tavasz első napja; Forró, nyári éj; Őszi dal; Újra itt a tél.* Szenes Ivánnal is van közös dalunk, egy franciás jellegű sanzon, *Kár, hogy újra itt az ősz* a címe. Vándor Kálmánnal két számunk van, az egyiket Payer András⁴³ adta elő *Pár sor egy kis levélben* címmel 1973-ban, a másikat pedig Katona Klári⁴⁴ énekelte, *A szerelmem voltál* címmel 1975-ben. Brand Istvánnal az ominózus Szécsi Pál-számon kívül egy másikat is írtunk, az 1969-es táncdalfesztiválra, de a nem különösebben nagy karriert befutó Fehér Erika által színpadra vitt dal jogosan esett ki már az első fordulóban. Egyébként az, hogy ki melyik számot énekelte, a fesztiválbizottság döntésétől függött. Ebben a testületben foglalt helyet Bágya András, Bolba Lajos és Körmendi Vilmos. Ifjabb Kalmár Tiborral *Az óra jár* címmel írt szerzeményünket a szintén nem túl hosszú pályájú Kovács Ferenc táncdalénekes adta elő, aki később öngyilkos lett.

Csatári Bence:

A Zeneműkiadóhoz 1977-ben került, ahol már főállásban végezhettem mindazt, amit korábban hobbiból. Ez bizonyára nagy váltás volt a pályafutásában; érezte, hogy most megkapta az élettől a nagy esélyt?

Knisch Gábor:

Akkoriban egyetlen kotta- és zenei témájú könyvkiadással foglalkozó cég működött Magyarországon, az Editio Musica Budapest, amit nemes egyszerűséggel magyarul csak Zeneműkiadóként emlegettek. A monopolhelyzetünk abban is megmutatkozott, hogy amikor először megszólalt egy szám a rádióban, a kottáját automatikusan behozták a Zeneműkiadóba, mi pedig kiadtuk. Általában ez úgy működött, hogy a szerzők vitték be a darabjaikat, így amikor én adtam át 1969-től a saját dalaimat, már előzetesen megismertem a későbbi kollégáimat, akikről persze akkor még nem tudhattam, hogy azok lesznek. A dalokat pedig – nemcsak a slágereket, hanem mindet – a Zeneműkiadó megjelentette kottán. Miután az ismeretségünk több évre nyúlt vissza, egyszer csak megkértek a Zeneműkiadónál, hogy dolgozzak náluk, és foglalkozzak a magyar könnyűzene nyugati exportjával, előtte azonban körültekintően lekádereztek, azaz utánam érdeklődtek a rádiónál és a szerzőtársaimnál. A

³⁸ Vincze Viktória (1950) az 1972-es táncdalfesztiválon tűnt fel, az írországi Castlebarban rendezett versenyen harmadik, a japán Yamaha Fesztiválon második helyezést ért el a hetvenes évek elején.

³⁹ Brand István (1914–1977) szövegíró legnagyobb slágere a *Pancsoló kislány*, amelynek hivatalos címe eredetileg *Pancsoló kisgyerek* volt.

⁴⁰ Reményi-Gyenes István (1909–2001) újságíró, költő, író, műfordító, zenész.

⁴¹ Halmágyi Sándor (1929) szövegíró, népszerű táncdalok társszerzője, építész.

⁴² Vivaldi, Antonio (1678–1741) itáliai barokk zeneszerző, hegedűművész, pedagógus és pap. Leghíresebb műve a *Négy évszak* című hegedűverseny.

⁴³ Payer András (1941–2011) eMeRTon-díjas zeneszerző, énekes, leghíresebb dala a *Gedeon bácsi*.

⁴⁴ Katona Klári (1953) az 1972-es táncdalfesztiválon tűnt fel, majd Demjén Ferenc, Presser Gábor és Sztevanovity Dusan írt neki dalokat.

felkérés annak szolt, hogy tudták rólam: előszeretettel kínálok átvételre külföldi kiadóknak a saját számaimat, és természetesen értesültek több sikeremről is. Így lettem egyedülként a cég könnyűzenei exportjáért felelős menedzser, noha ezt a szót akkoriban nem kedvelte a Kádár-rendszer hatalmi apparátusa. Igaz, hiába volt ellenézés a promotálás tevékenységével szemben, a kortárs komolyzenét is reklámozta a Zeneműkiadó, Varga Bálint András kollégám révén. Populáris zenével foglalkozott még rajtam kívül Vas Gábor, ám neki kifejezetten ezeknek a számoknak a kottán való megjelenítése volt a feladata. Ez mégsem került annyira a köztudatba, mint a lemezek vagy a rádiófelvételek, pedig minden akkori pop-rockszámról adtunk ki kottát, amit lehetett kapni kereskedelmi forgalomban. A könyvesboltokban egyedi kották és albumok, tehát több tucat szám egy kötetben összegyűjtött válogatásai (például stílusonként vagy egy adott szerzőtől) is napvilágot láttak.

Csatári Bence:

Milyen emlékei vannak a Zeneműkiadó igazgatóiról?

Knisch Gábor:

Amikor odakerültem, már jó ideje Sarlós László volt a Zeneműkiadó vezetője, egészen 1986-ig. Róla nagyon kellemes emlékeim vannak. Profi üzletember volt, és annak ellenére vezette kitűnően az intézményt, hogy nem volt zenész. Jó kapcsolatrendszert ápolt a társintézményekkel, ezáltal pedig sikeres tudott lenni a kiadónk is. Tőle Homolya István vette át a stafétabotot 1986-ban, a rendszerváltozást vele élte át a vállalat. Az utóbbi tizenöt évben pedig Boronkay Antal az igazgatója a cégnek. Mindhármukkal jól kijöttem.

Csatári Bence:

Hogyan kezdett neki az érdemi munkának a Zeneműkiadónál?

Knisch Gábor:

A cannes-i MIDEM Fesztivál kulcsszerepet játszott a magyar könnyűzene menedzselésében, így többek között én is erre koncentráltam, hiszen itt lehetett kiépíteni olyan kapcsolatokat, amelyek aztán üzleti sikerrel kecsegtettek. 1967-ben a franciák jól kitalálták, hogy a májusi filmfesztiváljuk mellé januárban könnyűzenei üzleti kiállítást, nemzetközi hanglemez- és zeneművásárt rendeznek, ahová a világ minden részéből mentek érdeklődők, menedzserek, még a fejlődő világból és a Szovjetunióból is. A rendezvénynek megadták a módját, nagy koncerteket rendeztek, a fesztiválpalotában pedig kis irodákként standok működtek, ahol az egyes országok kínálták a portékáikat, felszerelve lemezjátszókkal, magnetofonokkal. Az üzletemberek kofferekben hordták magukkal a kínálatukat, én is mutattam másoknak és ők is mutattak nekem felvételeket, és az ember ott már eldönthette, mi érdekli.

A célom egyértelműen az volt, hogy minél több magyar dal kerüljön külföldre. Ezt hatékonyan úgy lehetett elérni, hogy még kiutazás előtt felhívtam a kiszemelt tárgyaló partnereimet és időpontot egyeztettem velük, Cannes-ban pedig már az előre megbeszéltek szerint találkoztam velük azon az egy héten, amíg tartott a fesztivál. A megbeszélések legfeljebb egy óra hosszúak voltak, mert mindenki céltudatosan tárgyalt, és minél több partnerrel akart találkozni. Ebbe belefértek persze üzleti ebédek is.

Csatári Bence:

Logikusan úgy gondolná az ember, hogy a különböző magyar, könnyűzenével foglalkozó intézmények egymást segítik a közös cél elérésében. Volt valamiféle koordináció Önök között?

Knisch Gábor:

A Cannes-i MIDEM Fesztiválon semmiféle érdemi, tartalmi koordináció nem létezett közöttünk, az azonban működött, hogy összedobtuk a pénzt a közös standra, mert az igazán nagy luxus lett volna azokban a devizaszegény időkben, hogy ezek a vállalatok külön-külön jelenjenek meg a francia Riviérán rendezett vásáron.

Csatári Bence:

Hogy ítéli meg, volt reális esélye a magyar zenekaroknak, énekeseknek, hogy valódi világsztárok legyenek?

Knisch Gábor:

Nagyon nehéz dolga volt azoknak, akik a Vasfüggönytől keletre megpróbálták sikereket elérni a nemzetközi porondon, pláne úgy, hogy azok tartósak legyenek az élmezőnyben. Ennek talán a legfőbb oka a pártállami rendszer intézményeinek túlzott bürokratizmusa és nem egy esetben nemtörődömsége volt. Én igyekeztem a sikerekhez hozzájárulni, így nemcsak magyar dalok, hanem magyar zenekarok exportálásával is foglalkoztam, mert úgy vettem észre, hogy a többi könnyűzenei intézményünk nem törődött velük kellő intenzitással ezen a téren. Azzal, hogy magyar együttesek külföldi fellépéseit vagy lemez megjelenéseit is menedzseltem, kicsit átléptem a saját hatáskörömet, mert ez a Nemzetközi Koncertigazgatóság, illetve a Magyar Hanglemezgyártó Vállalat dolga lett volna, emiatt némiképp nehezítettek is rám az érintettek. Előfordult, hogy még keresztbe is tettek, aminek együttesek estek áldozatául.

Csatári Bence:

Ilyen villongások közepébe csöppent a Fonográf is, amelynek kútba esett a Wembley Country Fesztiválon való szereplése?

Knisch Gábor:

Igen, pedig elég sok mindent gondosan előkészítettem, és részsikereket értem is el velük. Már 1977-ben, amikor elkezdtem dolgozni a Zeneműkiadónál, és egy turistaúttal eljutottam Londonba, nemcsak a nevezetességeket néztem meg, hanem jóformán saját szakállamra és szabadidőm rovására elkezdtem intézni az ő ügyüket is. Emellett a Pye Recordsnál felkerestem Terry Brown producert, és felajánlottam neki a *Csak fújt közben a szél* című dalomat, amelyet Acker Bilk⁴⁵ híres klarinétművész vett fel az 1977 őszi megjelenésére. (Előzőleg 1974-ben az ezt tartalmazó magyar kislemezt elküldtem több kiadónak Nyugatra.) A másik fontos eredményt a Fonográfval értem el a United Artist Records amerikai lemezcég londoni leányvállalatánál, amellyel már korábban tartottam a kapcsolatot levélben, egy Ronnie Bell nevű alkalmazottjukon keresztül. Neki ajánlottam a Fonográfot, és kitaláltam, hogy a country and western elnevezés analógiájára legyenek ők a country and eastern együttes. Együttműködésünk eredményeként vették fel kislemezre a *Levél a távolból* című daluk angol változatát *Greyhound* címmel. A kislemezen a másik szám a *Mondd, hogy nem haragszol rám* volt. Előbbinek a szövegváltozata nem a magyar tükörfordítása, hanem egy másik történet, amely az amerikai Greyhound busztársaságra utal (a szó tükörfordítása egyébként az agár kutyafajtát jelenti), ugyanis ők azok, akikkel a keleti és a nyugati part között lehet utazni. A szám arról szól, hogy egy fiatalember elmegy szerencsét próbálni Los Angelesbe, de ott nem jön össze neki az élet, így honvágya támad, és ezért éneklí, hogy „Vigyél vissza, Greyhound!”. A számot megtámogattuk egy cikkel és egy

⁴⁵ Acker Bilk (1929–2014) klarinétművész, dzsesszmuzsikus 1958-ban került az angol slágerlista első tíz helyezettje közé *Summer Set* című számával. A Paramount Jazz Banddel, illetve a Leon Young String Chorale vonós együttesrel aratta sikereit, legnagyobb sikere a *Stranger On The Shore* volt.

egész oldalas hirdetéssel a *Melody Maker* zenei magazinban, mert úgy éreztük, hogy szép jövő előtt áll a zenekar, még ha nem is fogyott olyan sok a lemezből. Hollandiában még egy angol nyelvű nagylemezt is sikerült kiadnunk velük. Meg is állapodtunk a londoni Wembley Country Fesztiválon való fellépésükben a szervezőkkel, de sajnos ezt a Nemzetközi Koncertigazgatóság megfúrta, minden bizonnyal szakmai féltékenységből. Ezzel elsősorban nem nekem tettek rosszat, hanem a magyar zenének, illetve a Fonográf-nak.

Csatári Bence:

A szintén country zenét játszó Bojtorján⁴⁶ is az ön menedzselése folytán juthatott ki a nyugati világot jelentő deszkákra.

Knisch Gábor:

Úgy látszik, nekem a country zenekarok terén sikerült a legtöbbet elérnem Nyugaton. A Bojtorjánból először Pomázi Zoltánt ismertem meg, aki a Tolcsvay-trióban játszott előzőleg, s ezzel a formációval két dalom felvételében is közreműködtek a Magyar Rádió 8-as stúdiójában. Az Interkoncertnek a Fonográf-ügy után lehetett némi lelkiismeret-furdalása, mert egy bizonyos Gergelyné felhívott tőlük, hogy ha legközelebb lesz bármiféle nyugati lehetőség, ők ígéretet tesznek, hogy azt nem akadályozzák meg. Ezt az ígérvényt kamatoztattam a Bojtorjánnal kapcsolatban, és nem is csalódtam bennük.

Nekiláttam tehát a munkának, és a MIDEM-en sikerrel ajánlottam ki a Bojtorjánt az 1981-es Wembley Country Fesztiválra.⁴⁷ Eközben felvettem a kapcsolatot Londonban egy Dezo Hoffmann nevű, magyar származású fotóssal, akit eredetileg Hoffmann Dezsőnek hívtak, és a Beatles egyik első fotósa volt. Ő örömmel vállalta a munkát, és a műtermében fotózta a Bojtorjánt. A zenekart aztán a frankfurti Country Fesztiválra is sikerült delegálnunk.

Csatári Bence:

Arról szintén hallani, hogy a Nemzetközi Koncertigazgatóság packázásai miatt épphogy kijutottak erre a rendezvényre.

Knisch Gábor:

Erről nem tudok, lehet, hogy voltak a háttérben afféle furkálódások, de végül mégiscsak sikerült kijutniuk Frankfurtba, ahol nagy sikerrel léptek fel. Magam is ott voltam mindkét helyszínen, nagyon felemelő érzés volt, mert nagy tapsot kaptak, annak ellenére, hogy a műsor elején szerepeltek, így értelemszerűen a közönség inkább a később fellépőkre figyelt oda jobban. A realitásokat nézve nem is várhattunk ezen a helyszínen ennél többet, kihoztuk ebből a lehetőségből a maximumot.

Csatári Bence:

Az előbb említett Acker Bilk lemezének története ugyanolyan sikersztori, mint a két country együttesé, sőt ennek magyarországi folytatása is lett. Hogyan alakult a folytatás?

Knisch Gábor:

A *Csak fújt közben a szél* lett a *Meanwhile* (magyarul: *Közben*) címmel 1977 őszén kiadott Acker Bilk-lemez címadó dallama. 1979-ben megemlítettem Bolba Lajosnak, hogy érdemes volna meghívni Bilket Budapestre, hogy felvegyen egy magyar slágerekből álló

⁴⁶ A Bojtorján együttes eredete 1972-ig nyúlik vissza, ők játszottak elsőként country-t Magyarországon. Az együttes tagjai 1981-ben elnyerték Kansas állam díszpolgárai címet, 1984-ben pedig Nashville-ben fesztiváldíjat nyertek.

⁴⁷ Amit nem a híres footballstadionban rendeztek, hanem a közelében lévő, szintén nagy sportcsarnokban, ami persze nem von le semmit a zenei rendezvény értékéből. – Cs. B.

albumot. Az ötlet tetszett a rádióknak és Acker Bilknek is, ezért 1980-ban megfelelő előkészületek után (dalok kiválasztása, nagyzenekari alapok elkészítése) Acker Bilk Budapestre jött a producerével, és a 8-as stúdióban feljátszotta az általa korábban kiválasztott magyar dallamokat. A szerzők között volt Victor Máté,⁴⁸ Gábor S. Pál,⁴⁹ Fényes Szabolcs,⁵⁰ Havasy Viktor,⁵¹ Neményi Tamás,⁵² Gallai Péter⁵³ (*Szállj fel magasra!*) és Malek Miklós⁵⁴ (*Hull az elsárgult levél*). A lemez címe *Made in Hungary by Mr. Acker Bilk* lett. A Hungaroton-kiadványt információim szerint 19.000 példányban adták el Magyarországon 1980-ban és 1981-ben, arról viszont nincs adatom, hogy összesen hány példány fogyott az Egyesült Királyságban vagy máshol a világban. A BBC csatornái azonban háttéralként használták a magyar dallamok felvételeit, ami aztán a magyar szerzők jogdíj-elszámolásainál látszódtak jelentősen. A mostani Artisjus jogelődjének számító Szerzői Jogvédő Hivataltól ugyan nem kaptam akkortájt részletes információkat a jogdíjak alakulásáról, de mások mellett Fényes Szabolcs személyesen keresett meg a Zeneműkiadónál, és örömmel újságolta, hogy dalának Acker Bilk által készített felvétele kiemelkedő jogdíjakat hozott valutában a BBC-felhasználások alapján.

Csatári Bence:

Visszatérve a fesztiválokra, ezeken az alkalmakon bizonyára a kapcsolati tőkét is lehetett erősíteni.

Knisch Gábor:

Ezek az alkalmak arra is jók voltak, hogy találkozhattunk a country nagyságaival, mint Johnny Cash⁵⁵ vagy Georg Hamilton IV.⁵⁶ A nashville-i televízió interjút kért tőlem Frankfurtban, így beszélhettem egy kicsit a magyar country akkori helyzetéről. A nagy felhajtás ellenére a Bojtorjának mégsem jelent meg angol nyelvű nagylemeze. Úgy látszik, a Fonográfnak inkább a hanghordozók készítése, a Bojtorjának pedig a koncertezés ment sikeresebben az én menedzseléssel. Az amerikai útjukat már az Interkoncert intézte, lehet, hogy megirigyelték az addigi sikereinket, és átvették tőlem a menedzselési feladatokat. Ez a történet ettől függetlenül nagyon nagy sikerként maradt meg az emlékezetemben, és a befejezés is barátián sikerült.

Csatári Bence:

A Zeneműkiadónál tehát Ön egyszemélyben intézte a könnyűzenei menedzselést. Ebben az intézményben mennyire volt hangsúlyos a könnyű műfaj? Az ezzel foglalkozó

⁴⁸ Victor Máté (1945) Erkel Ferenc-díjas magyar zenész, zeneszerző, színész. 2012-től az Artisjus Szerzői Jogvédő Egyesület elnöke.

⁴⁹ Gábor S. Pál (1939) komponált híres slágereket mások mellett Cserhádi Zsuzsának, Delhusa Gjonnak, Koós Jánosnak, Kovács Katinak, az M7 együttesnek, Szécsi Pálnak, Zalatnay Saroltának és Vincze Viktóriának.

⁵⁰ Fényes Szabolcs (1912–1986) a „slágercéh” oszlopos tagja volt, 45 színpadi zenés művet, 131 filmzenét és több mint 700 dalt írt.

⁵¹ Havasy Viktor (1929–2011) a táncdal- és népdalénekesek szinte összes jelentős előadójának írt dalokat, a *Micsoda nagyszerű dolog*, a *Szereted-e még?*, a *Kapitány* és a *Fekete vonat* című slágerek szerzője.

⁵² Neményi Tamás zeneszerző, néhány dallamához szöveget is írt. Mások mellett Cserhádi Zsuzsa, Domján Edit, Korda György, Poór Péter, Szécsi Pál és a Syconor együttes játszotta a dalait. A *Voltak szép napok* című számát Mátray Zsuzsa és Acker Bilk is felvette lemezre.

⁵³ Gallai Péter (1953) a Piramis, majd a Bikini együttesek billentyűse, zeneszerzője, valamint énekes.

⁵⁴ Malek Miklós (1945) Erkel Ferenc-díjas magyar zeneszerző, karmester.

⁵⁵ Johnny Cash (1932–2003) tizenegyszeres Grammy-díjas amerikai énekes, színész, dalszövegíró.

⁵⁶ Georg Hamilton IV. (1937–2014) amerikai zenész, zeneszerző, az ötvenes évek végén kezdett fellépni tinédzsersztárként, majd a hatvanas évek elején lett country muzsikusként. Juno-különdíjat kapott a kanadai zenéhez való hozzájárulásért.

létszám mindenesetre arra enged következtetni, hogy nem volt sétagalopp egy-egy zenekar felkarolása.

Knisch Gábor:

A Zeneműkiadó 1950-ben több magáncég fúziójával, államosításával létrejött óriási monopolcég volt, fénykorában mintegy százötven alkalmazottal. Saját nyomdánk volt a Paulay Ede utcában, és számos raktár állt a rendelkezésünkre. A cég központja 1970-ig a Semmelweis utca 1. szám alatt volt megtalálható (ma a Magyarok Világszövetségének székháza), majd az 1970–2003 közötti időszakot a Vörösmarty téri kultúrpalota nyolcadik emeletén töltöttük, amelyet majdnem teljesen elfoglaltunk mintegy negyven munkatárssal. (2003-tól a XIII. kerületi Visegrádi utca és a Victor Hugo utca kereszteződésében lévő üzletházban működik a Universal Music Publishing Editio Musica Budapest néven futó cég, jelenleg tizennégy fővel.)

A többiek vidéki képviselők voltak, eladásra kínálták a kottákat, illetve a könyveinket, amelyek zenei életrajzok voltak. Utóbbiak szinte százas nagyságrendben jelentek meg, Frank Sinatrától⁵⁷ kezdve Edit Piafon⁵⁸ át John Lennonig,⁵⁹ és ezek árusítására még egy boltunk is volt a budapesti Liszt Ferenc téren. A komolyzenei exporttal összesen ketten foglalkoztak, míg én egyedül vittem a könnyűzene külföldi ügyeit. Azt azonban nem mondanám, hogy a könnyű műfajnak sanyarú sorsa volt, hiszen a kottáik és a róluk szóló könyvek megjelentek, de az igaz, hogy a nyugati propagandát egyedül kellett vinnem, ahogy bekapcsolódtam a külföldi slágerek magyarországi behozatalába is.

Csatári Bence:

Ha már ennyit beszéltünk a többi könnyűzenei intézményről, elmondaná, milyen kapcsolatot alakított ki velük a Zeneműkiadó?

Knisch Gábor:

Általában véve minden egyes intézménnyel jó munkakapcsolatom volt, még akkor is, ha – ahogy azt már említettem – időnként megzavartam a köreiket. A sikereimnek híre ment, így többen megkerestek, hogy segítsék nekik a külföldre való kijutásban. Az MHV-nél Erdős Péter,⁶⁰ a sajtóosztály vezetője kért meg többször is, hogy segítsen promotálni a termékeiket. Erre jó példa az 1980-as MIDEM Fesztivál előtti beszélgetésünk, amikor a Neoton együttes⁶¹ angol nyelvű demo felvételeiről, a *Santa Mariaról* és a *Don Quijotéről* esett szó. Ezek már elkészültek kislemezen, de úgy, hogy kézzel írták rá a címeket, tehát még nem a nagyközönségnek szóltak. Erdős Péter nagyvonalúan és sokatmondóan előzetesen csak annyit mondott, hogy ha sikerül elintéznem ezeknek a daloknak a nyugati vagy más tőkés piacra való kijutását, azt nem bánom meg. Megállapodásunk értelmében tehát kivittem a MIDEM-re ezt a két számot, és már a fesztivál utolsó napja volt, amikor kopogott az ajtómon három japán üzletember, azt kérdezve, hogy van-e valami érdekes portékám. Megmutattam nekik a két Neoton-opuszt, erre ők kicsit húzták a szájukat, érzékeltetve, hogy szerintük az eurodisco kora

⁵⁷ Frank Sinatra (1915–1998) többszörös Grammy- és Oscar-díjas, olasz származású amerikai dzsesszénekes és színész.

⁵⁸ Edit Piaf (1915–1963) francia sanzonénekesnő és sanzonszerző, valamint színésznő. Leghíresebb slágerei a *Padam... Padam...* és a *Mylord*.

⁵⁹ John Lennon (1940–1980) a Beatles zeneszerzője, Paul McCartney szerzőtársa.

⁶⁰ Erdős Péter (1925–1990) 1968-tól dolgozott az MHV-nál. Bors Jenő igazgató mögött második emberként jó ideig a könnyűzenei élet befolyásos és tényleges irányítójaként tartották számon a cégnél. Nevéhez fűződik a „fekete bárány” bandák (Beatrice, Hobo Blues Band, P. Mobil) ellehetetlenítése iránti szándék.

⁶¹ A Neoton 1965-ben alakult, a nagy felfutást azonban a diszkóslágerek előadásával érték el, amelyet – tehetségükön kívül – Erdős Péter pártfogásának is köszönhetnek. Ennek következtében jutottak el a tokiói Yamaha Fesztiválra, ahol 1983-ban megnyerték a nagydíjat.

lejárt, de azért elvitték a kislemezt. Néhány hét múlva viszont jelentkeztek, hogy mégiscsak érdeklő őket ez a két magyar szám. Ezt jeleztem Erdős Péternek, és innentől kezdve átadtam neki az ügyet. Nem emlékeztettem az ígéretemre, miszerint nem bánom meg, ha tudok segíteni, de a sikerem ellenére egy árva fityinget nem kaptam a közreműködői munkámért. Így indult a Neoton angol nyelvű nemzetközi karrierje. Japánban aztán 1983-ban megnyerték a Yamaha Fesztivált, nagy sikert arattak Dél-Koreában is, de ebbe a munkába nekem már nem kellett bekapcsolódnom. Érdekes, hogy az MHV-nek a dalok külföldi terjesztéséhez akkor még nem volt joga, ezt rendszerint a Kultúra Külkereskedelmi Vállalaton keresztül bonyolították.

Csatári Bence:

Az MHV főigazgatójáról, Bors Jenőről⁶² milyen emlékei vannak? Azt mondják, ő nagyon jól beszélt nyugati nyelveket.

Knisch Gábor:

Ő kitűnően szólalt meg franciául, de angolul is jól elboldogult. Ennek köszönhetően 1967-től rendszeresen kijárt Cannes-ba, Erdős Péterrel ellentétben, aki egyáltalán nem beszélt idegen nyelveket. Utóbbi egyetlen egyszer jött ki a MIDEM-re, amikor magyar gálaestet rendeztünk. Arra az alkalomra a magyar résztvevők lefoglalták a színháztermet, és nagyon nagy sikerrel léptek ott fel, képletesen szólva még a csilláron is lógtak. Ezt megfejeltük még egy díszvacsorával, tehát a magyar delegáció sokat költött a siker érdekében. Erdős Péter egyébként azoknak, akiket nem szeretett, a lemezüket mindenáron megakadályozta, így ezek a könnyűzenészek nyilván nem jó szívvel gondolnak vissza rá, de azoknak, akiket felkarolt, jó dolguk volt mellette, elég, ha csak a többszázézes lemezadási példányszámokra utalunk.

Csatári Bence:

A többi intézménnyel mennyire volt szoros a Zeneműkiadó kapcsolata?

Knisch Gábor:

Az előzetes cenzúrát megtestesítő Táncdal- és Sanzonbizottságban is kapott helyet a Zeneműkiadó, részünkről Vas Gábor vett részt ezeken az üléseken, de tudomásom szerint nem mindig, csak akkor, amikor ráért. A testület főnöke Romhányi József⁶³ volt, aki a dalszövegekről döntött, a zeneszerzők, zenei szakemberek közül pedig Tamássy Zdenkóra,⁶⁴ Dobsa Sándorra⁶⁵ és Körmendi Vilmosra emlékszem. Teljesen ellenzéki hangvételű, a politikai rendszert nyíltan bíráló számokat azonban akkoriban senki nem mert írni, ezért az ügyesebbek a sorok között fogalmazták meg a véleményüket. Így tett Bródy János is, aki a *Ha én rózsá volnék* vagy a *Jelbeszéd* című számaival hívta fel magára a cenzorok figyelmét. Amire pedig a sanzonbizottság rányomta a pecsétjét, azt a Zeneműkiadó is kiadhatta kottán, de ugyanígy a lemez- és rádiófelvételekhez is kellett az előzetes engedélyük. Üdítő kivételt a filmek jelentettek, mert ott szerepelhettek olyanok is, akiknek a számaikat nem hagyta jóvá a testület. Jancsó Miklós⁶⁶ filmjében például így léphetett színre Cseh Tamás,⁶⁷ akinek a

⁶² Bors Jenő (1931–1999) az MHV élére 1965-ben került, és azt a rendszerváltozásig igazgatta. A zenei műveltséggel is rendelkező igazgató a könnyűzenei ügyeket általában Erdős Péternek szignálta, de a végső szót vitás helyzetekben ő mondta ki. Számos zenekart ideológiai alapon lehetetlenített el, másokkal a rentabilitás elvét követve kompromisszumot kötött.

⁶³ Romhányi József (1921–1983) író, költő, műfordító, érdemes művész.

⁶⁴ Tamássy Zdenkó (1921–1987) Erkel-díjas zeneszerző, több operája is ismert.

⁶⁵ Dobsa Sándor (1934–2005) az 1963 őszi megalakult Stúdió 11 zenekar művészeti vezetője volt, amellyel több száz lemez elkészítésében vett részt. Mintegy 150 szerzeményéből készült rádiófelvétel, több ezer dalt hangszerelt. 1998-ban eMeRTon életmű-díjat kapott.

⁶⁶ Jancsó Miklós (1921–2014) kétszeres Kossuth-díjas és Balázs Béla-díjas filmrendező.

számait a hetvenes évek elején-közepén sorra utasította vissza a sanzonbizottság, valamint ezzel szinkronban az MHV és a Magyar Rádió is.

Az ORI-val nem alakult ki az MHV-hoz hasonló együttműködésünk, ahogy a Magyar Rádió és Televízióval is inkább a személyes kapcsolataim miatt működtem együtt, különböző gálaesteket szerveztem nekik. Később, a kilencvenes évek közepén Rózsa György *Topshow* című műsorába is évekig szereztem a fellépőket, de ez is pusztán egyéni felkérésre történt, és nem azért, mert a Zeneműkiadónál dolgoztam. A produkciónak olyan híres előadókat sikerült megnyernem, mint Richard Clayderman,⁶⁸ Bobby Solo,⁶⁹ Tanita Tikaram⁷⁰ vagy a Baccara.⁷¹

Csatári Bence:

A Magyar Rádió Kádár-rendszerbeli rendezvényéhez fűződik az egyik legnagyobb külföldi sikert arató magyar dal is. Beszéljük arról, hogy az együtteseken kívül magukat a dalokat hogyan menedzselte Nyugaton!

Knisch Gábor:

A legismertebb szám Nyugaton a nyolcvanas években egyértelműen Máté Péter⁷² *Elmegyek* című szerzeménye volt, amelyet Sylvie Vartan⁷³ francia énekesnő vitt sikerre *Nicolas* címmel. Eredetileg ez a nóta nem is volt olyan nagy sláger, a szerző a rádió 1975-ös vetélkedőjén, a *Made in Hungary*-n mutatta be gitárkísérettel a József Attila Színházban, ahol magam is jelen voltam, mert egy számmal én is versenyeztem. Megtapsolták ugyan Máté Pétert, de átütő sikert érdekes módon akkor még nem aratott. Én viszont megláttam ebben a számban a lehetőséget, és 1980-ban felvettem a kapcsolatot Sylvie Vartan öccsével, Eddie Vartannal, aki az énekesnő producere is volt. Ebben az az érdekesség, hogy a testvérpár részben magyar származású, ugyanis bolgár volt az édesapjuk és magyar az édesanyjuk, ami nem kis részben segítette a dal menedzselését. Meg is tetszett nekik a nóta, írtak hozzá francia szöveget, tehát nem a szöveghű fordítást választották, és megjelentették a Tanday Music cégnél. Ez lett aztán az énekesnő legnagyobb slágere, hiába adott elő azt megelőzően már sok francia dalt. A menedzselést franciaföldön nem hagytam abba ezek után sem, bizonyára az „evés közben jön meg az étvágy” alapon. Ugyanezzel a kiadóval tárgyaltam – általában a januári MIDEM-ek után, 1981 és 1984 között – Zorán⁷⁴ *Apám hitte* és a V' Moto-Rock⁷⁵ *Várj, míg felkel majd a Nap!* című számairól, amelyeket Sylvie Vartan lemezre is vett. Az énekesnővel és férjével, az amerikai médiamágnással, Tony Scottival is találkoztam egy

⁶⁷ Cseh Tamás (1943–2009) Kossuth- és Liszt Ferenc-díjas magyar zeneszerző, énekes, színész, előadóművész, rajztanár. Mindentől eltérő, egyedi hangvétellű, ikonikussá vált dalaival főleg az értelmiség körében keltett feltűnést. Szövegeit Bereményi Géza írta.

⁶⁸ Richard Claydermann (1953) francia zongorista, aki albumain a könnyűzene hangszeres verzióit, filmzenéket, népzene és a klasszikus zene népszerű darabjait is feldolgozza.

⁶⁹ Bobby Solo (1945) olasz táncdalénekes, 1964-ben a San Remó-i fesztiválon debütált, számos filmben szerepelt.

⁷⁰ Tanita Tikaram (1969) nyugatnémet születésű brit pop- és folkénekesnő, dalszerző. Stílusára főleg rövid, akusztikus gitárral kísért dalok jellemzőek. Legismertebb dala a *Twist in My Sobriety*, mellyel 1988-ban tarolt a listákon.

⁷¹ A Baccara spanyol női duó volt, a hetvenes évek eurodisco zenéjének sikeres képviselője.

⁷² Máté Péter (1947–1984) magyar énekes, hangszerelő, zeneszerző és zongorista. Közel 150 dal szerzője és előadója.

⁷³ Sylvie Vartan (1944) az 1960-as években vált ismertté és népszerűvé, mint a yé-yé stílus egyik legaktívabb képviselője, később revűszámokkal, külföldi slágerek francia nyelvű átírataival aratott sikereket.

⁷⁴ Sztevanovity Zorán (1942) a beat egyik hazai meghonosítója az általa vezetett Metro együttesel. Rövid ideig játszott Radics Bélával a Taurus zenekarban, majd néhány év vendéglátózás után sikeres szólókarrierbe kezdett, amely ma is tart.

⁷⁵ A V' Moto-Rock együttes 1977-ben jött létre, kezdetben hard rockot és west coast stílust játszottak. 1988-as feloszlásuk után frontemberük, Demjén Ferenc szólókarrierbe kezdett.

ízben a cannes-i Majestic Hotelben. Szintén Franciaországban énekelt fel lemezre Dalida⁷⁶ a Kovács Kati⁷⁷ által előadott *Elfutok* című szerzeményt (amelynek szövegét részben maga a magyar énekesnő írta). Utóbbi azért is megérintette a franciákat, mert jelentős sanzonos hatásokat mutat. Ezek az 1984-ig megjelent dalok tisztesen helytálltak, de az *Elmegyek* sikerét nem tudták felülmúlni. Ennek a piac némiképp kiszámíthatatlan voltán kívül az a magyarázata, hogy a *Nicolas* volt szerintem ezek közül a legjobban meghangszerelve.

Csatári Bence:

Hány külföldi útja volt átlagosan a Kádár-rendszer egy-egy évében a Zeneműkiadó képviselőjében, és ezek hova vezettek? Kizárólag dalokat exportált, vagy esetleg foglalkozott mással is?

Knisch Gábor:

Átlagosan öt-hat út jutott egy esztendőre, amiből magas arányban vették ki részüket a keleti blokk országai is, a korabeli viszonyok között azt ugyanis nem lehetett megtenni, hogy csak Nyugattal foglalkozzam. Különböző szovjet esztrádfesztiválokra vettem részt megfigyelőként, így az akkor még a Szovjetunióhoz tartozó örményországi Jerevánban, vagy Jaltában is, a Krím-félszigeten. Ugyanígy apropóból kerestem fel Drezdát, illetve az Arany Orfeusz Fesztivált Bulgáriában. Ezek azonban legtöbbször protokolláris megjelenések voltak, üzleti vonatkozása nem sok volt, annak ellenére, hogy főleg az egykori szovjet tagköztársaságokból kínálgattak nekem, de a többi szocialista ország képviselőinek is különféle szovjet popdalokat, de ezek – egy-két kivételtől eltekintve – nem feleltek meg a magyar piac elvárásainak. Persze az szabadságot jelentett nekünk, hogy nem kellett mindent megvásárolnunk, mert nem volt retorzió, ha nem vettem semmit a szovjet „elvtársaktól”. Az is előfordult ugyanakkor, hogy behoztunk egy-két dalt tőlük, *A trombitás* című orosz számot például Mary Zsuzsa⁷⁸ énekelt el nálunk 1968-ban, de ezt sem felsőbb utasításra vették a kollégák, hanem azért, mert tetszett nekik, ahogy *A festő és a fecskék* című dal is így került Magyarországra, amelyet Kovács Kati énekelt el nálunk. A már sokat emlegetett MIDEM Fesztiválon összesen húsz alkalommal voltam, ezek közül néhányszor már a rendszerváltozás után, összesen több mint száz napot töltöttem ott. Az Egyesült Államokban és Japánban is a magyar számok exportja érdekében jártam. Minden külföldi utam után úti jelentést írtam. Ezek minden esetben kizárólag az utazás zeneszakmai vonatkozásait érintették. Arról szóltak, hogy kinek milyen dalt vagy zenekart ajánlottam lemezfelvételre, illetve fesztiválon való szereplésre.

Csatári Bence:

Ezek az úti beszámolók nem tévesztendőek össze az ügynöki jelentésekkel, viszont aki ennyit jár külföldre, illetve ilyen szoros kapcsolatot ápol bizonyos nyugati lemezkiadókkal, mint ön, az biztosan felhívta magára az állambiztonság figyelmét. Érzett ezekből a megfigyelésekből valamit, netán önt is megpróbálták beszervezni külföldi útjai során, mint olyan személyt, aki értékes információkkal szolgálhat a különböző nyugati kulturális vállalatokról?

⁷⁶ Dalida (1933–1987) olasz szülőktől született francia énekesnő, színésznő. Tíz nyelven énekelt. Az Alain Delonnal énekelt duettje, a *Paroles* örökzölddé vált.

⁷⁷ Kovács Kati (1944) A három magyar beatlány egyike, az egyik legszínesebb hangú énekesnő, a beattól a rock and rollon, a blueson és a kemény rockon át a gospelig és a spirituáléig mindenféle stílusban otthon mozog. Az egyetlen énekes Magyarországon, aki három táncalfesztivált is nyert (1966, 1972, 1981).

⁷⁸ Mary Zsuzsa (1947–2011) 1968-ban a táncalfesztiválon megosztott első díjat kapta a *Mama* című szám elneveléséért.

Knisch Gábor:

Az igazat megvallva az egész belügyi elhárítási rendszerről azt sem tudtam, hogy létezik, annak ellenére, hogy a könnyűzenei intézmények részéről a visszaemlékezők ma már világosan elmondják, hogy egy-egy összekötő tiszt hogyan tartotta velük a kapcsolatot. Emlegetik sokan Végvári József⁷⁹ operatív tisztet ezzel összefüggésben, akit én soha nem láttam, a Kádár-rendszerben hírből se hallottam róla, csak a rendszerváltozáskor, amikor a Dunagate-botrány miatt ismert lett a neve. Ugyanakkor megdöbbennek mindig azok a hírek, amelyek arról szólnak, hogy egyes zenészekről kiderül, jelentettek az állambiztonságnak. Persze azt ma már gyanítjuk, hogy lehallgatták a telefonjainkat, esetleg felbontották a leveleinket, a történelmi kutatások pedig bebizonyítják, hogy ez a fajta megfigyelés működött a különböző intézményekben, de a Zeneműkiadó esetében ezen a téren konkrétumokról nem tudok beszámolni. Az pedig, hogy engem sok utazásom ellenére miért is nem akartak beszervezni, azzal magyarázható, hogy az üzletkötéseken kívül én nem voltam annyira nyüzsgő alkat, nem barátkoztam feleslegesen senkivel, amolyan „magányos farkasként” ismert a szakma is. Ezt a fajta introvertáltságot jelzi az is, hogy kedvenc időtöltésem – és ma is az – a sakk, ami borzasztóan leköt. Még ma is őrzöm az édesapámtól 1954-ben kapott sakkkészletemet, és természetesen játszom is rajta, ahogy több évtizeden keresztül jártam sakkozni az Erzsébet híd pesti hídfőjénél lévő Belvárosi Kávéházba is, amelynek az emeletén rengeteg sakkasztal fogadta az érdeklődőket. Jelenleg is mesterjelöltként tartanak számon a sakkban.

Az egész „ügynök-ügy” szerintem túl van lihegve, nem ártottak ezek az emberek annyit a szakmának, mint ahogy azt egyesek megpróbálják beállítani. Fel lehetne itt hozni például Vikidál Gyulát,⁸⁰ akiről ma már több mint tíz éve tudjuk, hogy érintett az ügyben, „Dalos” fedőnév alatt jelentett a belügynek, de általánosságban kijelenthető, hogy javarészt érdektelen dolgokat, amivel a Belügyminisztérium nemigen tudott mit kezdeni. Amikor megtudtam róla, hogy a hálózat őt is beszervezte, eszembe jutott, hogy egyszer egy nagyon éles, mondhatni sorsfordító helyzetben találkoztunk, és az is tudatosodott bennem, hogy az a szituáció egyáltalán nem arra vallott, hogy ő bármilyen módon irányította volna az eseményeket. Arról van szó ugyanis, hogy amikor Vikidál Gyula el akart menni a P. Mobilból a Dinamitba 1979-ben, leültünk négyen, hogy átbeszéljük az ügyet, hátha visszafordítható még ez a folyamat. Nekem ugyan nem volt ráhatásom az egészre, valamilyen indokból mégis engem hívott fel Galla Miklós,⁸¹ aki akkor még rockzenei újságíró volt, hogy próbáljam jobb belátásra bírni az aranytorkú énekest, mert szerinte a P. Mobilnak abban a felállásban lett volna esélye a továbblépésre. Így kerültem egy asztalhoz Vikidál Gyulával, Schuster Lóránt⁸² zenekarvezetővel és Galla Miklóssal. A megbeszélésnek egyáltalán nem lett eredménye, pár hónapra rá pedig találkoztam Vikidállal az MHV Rottenbiller utcai stúdiójában, ahol örvendezve mesélt az új Dinamit-lemezről. Ebből arra következtettem, hogy örül a döntésének, mert előre tudott lépni az új együttesével, de az egyáltalán nem bizonyítható, hogy ő irányította volna az ebbe az irányba ható folyamatokat. Ráadásul a „szabadság rockját” énekelték, ahogy hangoztatták, ami akkoriban nem feltétlenül tetszhetett jobban a rendszernek, mint a P. Mobil zenéje, legfeljebb annyiban, hogy lemezmegjelenést biztosítottak nekik. De ez csak az én véleményem, nem biztos, hogy igazam van, hiszen az

⁷⁹ Végvári József a Belügyminisztérium III/III. Csoportfőnökségének könnyűzenei referens operatív tisztje volt 1977-től csaknem a rendszerváltozásig.

⁸⁰ Vikidál Gyula (1948) a P. Mobil, a Dinamit és a P. Box énekes. Elévülhetetlen érdemeket szerzett az *István, a király* című rockopera sikerre vitelében 1983-ban, amikor eljátszotta Koppány szerepét. Belügyi hálózati érintettségét Szőnyi Tamás tárta fel 2005-ben.

⁸¹ Galla Miklós (1959) Zenei szakújságíróból a GM 49 együttes zene- és szövegszerzőjévé, valamint frontemberévé avanszált. Jelenleg az angol humort előtérbe helyező Holló Színház vezetője, korábban a L'art pour l'art Társulat tagja volt.

⁸² Schuster Lóránt (1949) a Gesarol, majd a P. Mobil vezetője, szövegírója, a *Kintornás szerencséje* című rockoperett és a *Beindul a Bosszantógép* című musical szerzője.

önálló hanghordozó lehetősége akár egyfajta ellenszolgáltatásként is funkcionálhatott az énekesnek a belügyi együttműködéséért.

Csatári Bence:

A Zeneműkiadó hangsúlyos tevékenységi köre volt a kották megjelentetésén túlmenően a különböző zeneszerzők, előadóművészek életéről szóló kötetek kiadása is. Amikor egy nyugati popsztárról került a boltokba könyv, azt mennyire előzte meg óvatos tapogatózás a kultúrpolitika irányítói felé, hogy megjelenhet-e egyáltalán?

Knisch Gábor:

A kiadónk meg volt győződve arról, hogy ezek a kötetek nem az „imperialista fellazítást” szolgálják, hanem a zenebarátok érdeklődését elégítik ki. A vállalat ezért mindig odafigyelt arra, hogy az igazán népszerű előadókról jelenjenek meg könyvek a kiadásunkban, így látott napvilágot többek között a John Lennonról, Frank Sinatráról, vagy a Deep Purple-ről⁸³ és a Queenről⁸⁴ szóló kötet. Már csak azért is könnyű feladatunk volt ideológiailag a felfogásom szerint, mert a hatvanas évek elejétől ezek az előadók és társaik kitaposták az utat Magyarországon a követőiknek, rajongóiknak, így nekünk már csak folytatnunk kellett elődeink munkáját, ami ezekben a kötetekben is testet öltött. A Magyar Rádióban egyébként szerkesztettek amerikai lemezfelvételeket már 1960-tól is. Gyerekfejjel ekkor ismerkedtem meg például a Billy Vaughn Orchestra⁸⁵ ragyogó felvételeivel, illetve egyik máig tartó kedvencemmel, a Ricky Nelson⁸⁶ által előadott *Hello, Mary Lou* című dallal, amely 1961 tavaszán jelent meg, és hamarosan hallható is volt a rádió tánczenei műsoraiban. De emlékszem Bobby Darin⁸⁷ számaira is a korai hatvanas évekből. Tehát ezek a dalok elfogadottnak számítottak, mert a rezsim belátta, hogy önmagában kizárólag ezektől nem örül meg a fiatalság. Ugyanígy angol és amerikai filmek is mentek már a mozikban, tehát nem volt teljes elzárkózás Nyugattól, legalábbis én így éltem meg. Amikor pedig a pártvezetés egyik-másik tagja kikelt a nyugati „átkos imperializmus” ellen, megítélésem szerint rémeket láttak és rémhíreket terjesztettek, amiknek nem volt alapjuk. Nyugodtan merem állítani: soha, egyik nyugati sztár sem fejtett ki magyar- vagy szocializmusellenes propagandát, legfeljebb a hatalom próbálta meg úgy beállítani, hogy azt teszik. Sőt, szerintem azok, akik nálunk jártak, szimpatizáltak velünk, a néppel. Amikor pedig külföldön jártam, akkor se szidta a vendéglátóink közül senki sem a Kádár-rendszert, igaz, ennek az lehetett az oka, hogy üzletfelek voltunk, és nem tett volna jót a tárgyalásainknak az ellenségeskedés, no de ez fel sem merült. Inkább a zenén kívül a kultúra többi ágáról és a sportról, vagy akikkel bensőségebb viszonyban voltam, a családjainkról beszélgettünk.

Csatári Bence:

Ezek szerint ön úgy látja, Magyarország a kádári időkben a „legvidámabb barakk” volt?

⁸³ A Deep Purple a világ egyik első, stílusteremtő hard rock zenekara. Az 1968-ban eredetileg Roundabout néven alakult, ma is működő brit zenekar mintát adott a keleti blokk kemény rock zenekarainak is. Világszerte ismert slágerük többek között a *Smoke on the Water* és a *Child in Time*.

⁸⁴ A Queen 1971-ben alakult brit rockegyüttes, amely kísérletezett a diszkóval és a funkyval is. Legnagyobb sikerük a *Bohemian Rhapsody*.

⁸⁵ Billy Vaughn (1912–1991) amerikai énekes, zenekarvezető, aki számtalan hangszeren játszott.

⁸⁶ Ricky Nelson (1940-1985) amerikai rock and roll idol, Elvis Presley után az egyik legnépszerűbb előadó ebben a műfajban.

⁸⁷ Bobby Darin (1936-1973) kétszeres Grammy-díjas amerikai zenész, a rock and roll korszak egyik legjelentősebb dalszerzője, 163 dalt írt. Később a szving műfajhoz közeli, majd folklodokat is énekelt. Számos filmben szerepelt, Oscar-díjra is jelölték.

Knisch Gábor:

Ezt a kérdést a közbeszédben a rendszerváltozás után számtalan megközelítésben lehetett hallani, olvasni, és az a meglátásom, hogy túlságosan átpolitizálttá vált. Én ezt inkább a „kisemberek” szemszögéből közelíteném meg. Ha akkor valakinek a magánélete sikerült, lehetett boldog ember. Ma viszont inkább azt mondják, hogy egypártrendszer és bizonyos szempontból diktatúra volt, ami igaz is, de a hétköznapi életet nem mindig ez határozta meg. Ezzel persze nem azt akarom mondani, hogy az jó rendszer volt, de ezzel együtt mindenki megpróbálta kihozni az életéből azt a maximumot, amit lehetett. Az utazás szabadsága nálunk ugyan korlátozott volt, de még mindig szabadabban lehetett ezt tenni, mint jó néhány más egykori szocialista országban. Az NDK-ban például csak Csehszlovákia irányában lehetett átlépni a határt mindenféle egyéb megkötöttség nélkül, a többi országba ehhez már nagyobb procedúrát kellett végigjárni, ugyanakkor a keletnémet állampolgárokat ennek fejében kárpótolták a többi kommunista országhoz képest magasabb ellátási színvonallal, könnyebben jutottak viszonylag jó minőségű fogyasztási cikkekhez, tehát összességében náluk volt a legmagasabb az életnívó.

Csatári Bence:

A könnyűzenei életben mennyire lehetett ezt a „legvidámabb barakk” jelzöt igaznak venni? Ha jól tudom, minden volt kommunista országban rendeztek nemzetközi – értsd: a keleti blokk országainak szóló – táncdalfesztivált, kivéve Magyarországon és Albániában. Elég kétes hírű társaság ez hazánk számára.

Knisch Gábor:

Ez önmagában igaz, de azt sem szabad elfelejteni, hogy a magyar táncdalfesztiválok gáláira hívtak külföldi előadókat még Nyugatról is, például Franciaországból. Ők az anyanyelvükön énekelték el a magyar dalokat. Arról is meg kell emlékezni, hogy 1957 márciusában már nyugati világsztár lépett fel az Erkel Színházban Yves Montand személyében. Ugyanígy kuriózumnak számított 1965-ben a Népstadionban Louis Armstrong, azon a koncerten ott is voltam.

Csatári Bence:

A rendszerváltás a monopolhelyzetben lévő könnyűzenei és persze egyéb intézményeket is érzékenyen érintette. Hogy zajlott le ez a folyamat önkönl?

Knisch Gábor:

A politikai változásokkal egy időben létrejött egy sor magánkiadó, ennek következtében megszűnt az állami monopóliumunk. A Zeneműkiadót is privatizálták, először az olasz Ricordi vett meg bennünket, tőlük a BMG-hez, majd ennek átalakulása után az amerikai Universal Music-hoz kerültünk, ahol tulajdonképpen most is van az egykori monopolcég. Az igazgatónkat, Homolya Istvánt azonban megtarthattuk, ő csak sokkal később távozott a cég éléről, aminek semmi köze nincs a rendszerváltozáshoz.

Csatári Bence:

A nyugati menedzselés útja is könnyebbé vált 1990 után. Érezhető volt a politikai fordulat a könnyűzenei élet export-importjának fellendülésében is?

Knisch Gábor:

A rendszerváltás után közvetlenül nem lett minden egy csapásra könnyebb, igaz, sok szám kiadási jogát hazánkra vonatkozóan könnyen, mondhatni ingyen is meg lehetett szerezni, mert a nyugati lemezcégek piacot kerestek nálunk, emiatt pedig ez megérte nekik,

mert nagyon nagy jogdíjakat realizálhattak. Ez a tény is közrejátszott abban, hogy azokban az időkben szintén könyvelhettem el sikereket. Ezek közül kiemelkedik Zámbó Jimmy⁸⁸ *Jimmy's Roussos* című nagylemeze. Ennek előzménye is Cannes-ba, a MIDEM Fesztiválra nyúlik vissza, amikor találkoztam Demis Roussos-szal.⁸⁹ Szerettem volna rábeszélni, hogy énekeljen magyar dalokat, de ő olyan árat szabott érte, hogy nem tudtam rá keretet szerezni, igaz, nem is nagyon erőltettem, mert nem akartam túl nagy anyagi kockázatot vállalni, így az együttműködésnek ez a verziója nem jött össze. Viszont az már igen, amikor felkerestem Roussos kiadóit Hamburgban és Párizsban, és felvásároltam a legnagyobb slágereit, amelyeket felajánlottam ezután a Magneoton kiadónak és Zámbó Jimmy-nek. Így született meg 1994-ben az utóbbi negyedszázad legnagyobb lemezsikere. Pár évvel később ezen felbuzdulva ugyanígy megszereztem az Andrea Bocelli⁹⁰ által énekelt *Time to Say Goodbye* című szám magyarországi lemezkiadásának jogát, amelyet ugyancsak a Magneotonnal adtuk ki, Miklósa Erika⁹¹ operaénekesnő és Zámbó Jimmy szereplésével.

Csatári Bence:

A változások más zenei területen is érintették a munkáját?

Knisch Gábor:

1990 után ráálltam arra, hogy külföldi slágereket, illetve háttérzenét hozok Magyarországra. Utóbbi műfaj addig ismeretlen volt nálunk, ugyanis a Kádár-rendszerben úgy működött, hogy amit a rádióban hangszeres műként felvettek, azt használták a médiában minden területen, illetve a filmekben is. Ez egy külön szakterülete a zenének, így újonnan vettem fel a kapcsolatot az osztrák Arcadia céggel, majd a franciákkal és az angolokkal is. A végén már egy több ezer CD-ből álló katalógusunk és archívumunk volt a háttérzenékből, amelyekből tudott válogatni a Magyar Televízió, majd a kereskedelmi és kábeltelevíziók sokasága. Ezt ebből a szempontból egyfajta második virágkornak lehet tekinteni.

Csatári Bence:

1990 utáni történet az is, hogy találkozott a legendás és kissé titokzatos Jávor Lászlóval, aki bűnügyi riporterként megírta a leghíresebb magyar dal, a *Szomorú vasárnap* szövegét.

Knisch Gábor:

Ez egy kis intermezzo az életemben, bár ennek a számnak a menedzseléséhez nem volt közvetlen közöm. (Az egész magyar könnyűzene-történetben a második legjátszottabb szám külföldön az *Elmegyek* volt, amelynek sikeréért viszont már sokat tettem.) A szokásos MIDEM Fesztiválon vettem részt nem sokkal 1990 után, amikor tudomásomra jutott, hogy Jávor László Cannes-hoz nagyon közel él, egyébként festőművészként. Ekkor már megrendült egészségi állapotban volt, de egy segítőtje elhozta Cannes-ba, ahol több alkalommal is eszmét cseréltünk. Borzasztóan közvetlen, sztorizós öregurat ismertem meg a személyében, aki még a második világháború előtt hagyta el Magyarországot, és ha jól tudom, nem is jött haza soha többé. Amikor eltávozott az országból, már az egész világ ismerte a *Szomorú vasárnapot*.

Ismert az a teória, miszerint a Horthy-korszakban az öngyilkosok holtteste mellé csempészték a dal kottáit (amihez állítólag Jávornak is köze volt), tehát akik önkezüikkel

⁸⁸ Zámbó Jimmy (1958–2001) Zámbó Imreként kezdte karrierjét, majd a négy és fél oktávós hangterjedelme miatt országos ismertségre tett szert. Az öngyilkossága utáni héten a MAHASZ eladási listáján az első 15-ből 14 helyet az ő lemezei foglaltak el, ami azóta is egyedülálló a magyar könnyűzene történetében.

⁸⁹ Demis Roussos (1946–2015) világkarriert befutó görög énekes, a korábbi Aphrodite's Child frontembere.

⁹⁰ Andrea Bocelli (1958) olasz tenor énekes.

⁹¹ Miklósa Erika (1970) Kossuth-díjas és Liszt Ferenc-díjas magyar koloratúrszoprán opera-énekesnő.

vetettek véget életüknek, azok igazából még az sem biztos, hogy ismerték ezt a dalt. Azt viszont nyugodt szívvel állíthatjuk, hogy emiatt lett elsöprő sikere ennek a szerzeménynek. Persze ez egy legenda, amit nem szeretnék lerombolni, és attól függetlenül, hogy mi az igazság, a *Szomorú vasárnapot* még az Egyesült Államokban is az öngyilkosok dalaként tartják számon, annak ellenére, hogy biztosan állítható: az emberek nem ennek hatására lettek tömegesen öngyilkosok.

Csatári Bence:

Mindezen munkáért, amit a magyar könnyűzene külföldi menedzseléséért végzett, illetve zeneszerzői tevékenységéért, a több nagysikerű slágerért kapott valamiféle állami elismerést?

Knisch Gábor:

Nem, sem a Kádár-rendszerben, sem a rendszerváltozás után nem ismert el egyik politikai elit sem kitüntetéssel. Ez valószínűleg arra vezethető vissza, hogy nem folytattam aktív társadalmi életet ezekben a körökben, nem kerestem a jobb pozíciókat, mert a zenét menedzseltem és nem önmagamot. Ha az ember nyitott szemmel és füllel jár, láthatja-hallhatja, hogy az enyémnél szerényebb életművel rendelkezőket is kitüntettek már, de ez egyáltalán nem zavar. Ha ismertem volna közelről Aczél Györgyöt vagy az 1990 utáni kultúrpolitikusok közül bárkit, más lenne a helyzet, de nem méltatlankodom, tudom nagyon jól, hogy ez külföldön is így működik.

Csatári Bence:

Ma is jutnak eszébe új dallamok, amelyeket zeneszámmá formál?

Knisch Gábor:

Persze, ez nem veszik ki az emberből az idő múlásával. A mi „nagy generációnk” hatyúdalát is megírtam, amelynek címe: *Egyszer eltűnünk majd*. Ez egyfajta összegzés, számvetés arról, amit mi a világban elértünk, ahogy az életünket megéltük. Kicsit melankolikus, de mindenképpen az életművem része. Ahogy az idén, korlátozott példányszámban megjelentetett szerzői válogatás CD-m is, amely stílszerűen a *Véget ért egy fejezet* címet viseli, és ezen is szerepel az említett dal. A legfontosabb dalaimat szerkesztettem egy hanghordozóra, tizenhetet választottam ki közülük. Az előadók között megemlíthető Delhusa Gjon, Katona Klári, Poór Péter, Payer András és Vincze Viktória is, ők az 1969 és 1975 közötti időszakot idézik fel. Ezenkívül hallható jó néhány szám a 21. századi dalaimból is, közülük hármat én énekeltem és gitároztam fel.

Kilóg a sorból az a *Mennyei üzenet* című modern bel canto ária, amelynek zenéjét és szövegét is én írtam, és Miklósa Erika magyarul és olaszul is felénekelte a lemezre. Mint a legjobban sikerült zenéim közül sokat, ezt is 1970-ben írtam aszódi katonaidőm alatt a laktanya zenekörletében. Az elkészült dallamhoz azonban csak sok évvel később, valamikor 1994 táján írtam magyar szöveget. A kottát borítékba tettem, és elküldtem Gregor Józsefnek abban a reményben, hogy megnyeri tetszését az ária. Több mint egy év után, egyik nap megszólalt a telefonom, Gregor József hívott fel, és elnézését kért, hogy csak késve jelentkezik. Mint mondta, költözött, a boríték elkallódott, most, egy évre rá azonban előkerült, és azt kérte, találkozzunk – előtte nem ismertük egymást –, mert tetszik neki az ária. Kemény Gábor zongoraművész hangszerelte a művet, majd 1996 szeptemberében Gregor József felénekelte. Elhangzott a Magyar Rádióban és a Vatikáni Rádióban is, ahol Vértesaljai László jezsuita szerzetes versként is felolvasta a hallgatóknak, majd ezután szólalt meg a Gregor József-féle hangfelvétel. 2004-ben Gregor József az MTV karácsonykor adásba került *Szerencsejáték* című showműsorában is előadta az áriát. Elküldtem továbbá Peter

Dvorsky szlovák tenoristának is, aki duettben Tokody Ilonával elénekelt 2003-ban a Prágai Ősz Zenei Fesztivál nyitóhangversenyén, majd egy decemberi adventi koncerten is. Ezután 2001-ben Miklósa Erika is hangfelvételt készített a *Mennyei üzenet*ből magyar és olasz nyelven. Az olasz szöveget a milánói Ricordi zeneműkiadó egykori munkatársa, Beppe Andreetto írta. Olasz címe *Una Voce di Speranza*, azaz a *Reménység hangja*.

A CD-t az inspirálta, hogy 2017 februárjában leszek hetven éves és eddig még nem voltak összegyűjtve a dalaim. A lemezen egy dal nem szerepel, ami viszont az ars poeticámnak tekinthető, a címe: *Szívemből szól a dal*. A lányom kedvence ez a szám, és csak azért nem került fel a lemezre, mert az énekfelvétel későn készült el.

Csatári Bence:

Mostanában mi tölti ki az idejét?

Knisch Gábor:

2008 óta nem dolgozom a Zeneműkiadónál, akkor ugyanis kertészkedés közben itthon szívinfarktust kaptam. Mindkét gyermekem kirepült a családi fészekből, lányom reklámkoordinátor, fiam hangtechnikus ugyanannál a kábeltelevíziónál. Feleségem, aki szintén szakmabeli, dolgozott a Szerzői Jogvédő Hivatalban és utána a Zeneműkiadónál is, tavaly ment nyugdíjba, így most ketten vagyunk itthon. Sokat szemlélődöm, figyelem a világ történéseit, és az utóbbi egy-másfél évben a világegyetemben a Földön kívüli feltételezett és esetleges életről is sokakkal cserélek eszmét, az Egyesült Államoktól Kanadáig számos szakértővel. Egészen konkrétan arról szoktam vitázni beszélgető partnereimmel, hogy a Földön kívüli világból jöttek-e már lények az emberek közé. Nekem meggyőződésem, hogy nem, mert minden kétséget kizáró tapasztalatról és bizonyítékokról eddig senki nem tudott beszámolni ezen a téren. De ha véletlenül még sincs igazam, akkor a földönkívüliek megismerhetnek ezen a bolygón sok-sok csodálatos zeneszámot, köztük pedig talán néhány olyat is, amelynek egyikéhez-másikához nekem is volt közöm.

Knisch Gábor életút-interjú (rezümé)

Knisch Gábor 1947. február 10-én született Budapesten. 1977 és 2008 között egyedüli alkalmazottként a Zeneműkiadó (Editio Musica Budapest) könnyűzenei exportjáért felelős munkatársaként tevékenykedett, több világsikert érve el. Az ő munkásságának köszönhető, hogy a Fonográfnek lehetett angol nyelvű lemeze. Ugyancsak az ő közreműködésével léphetett fel a magyar együttesek közül máig egyetlenként a Bojtorján együttes a Wembley Country Fesztiválon, ahogy Frankfurtba is sikerült őket kijuttatnia még a kádári időkben. Sőt, részben neki köszönhető, hogy utóbbi zenekar az USA színpadait is meghódította. Knisch Gábor azonban nemcsak menedzser, hanem maga is zeneszerző, szövegíró. Olyan nagyszerű slágereket írt, mint a *Véget ért egy fejezet*, vagy a *Csak fújt közben a szél*, miközben életre szóló barátságokat és ismeretségeket kötött a korszak emblematisz előadóival és szerzőivel.

A zenéhez fűződő szoros kapcsolat kezdeteire Knisch Gábor így emlékszik vissza: „Az egész azzal kezdődött, hogy szerettem volna lemenni a Balatonra nyaralni a barátaimmal, de anyukám féltett, és felajánlotta, hogy vesz nekem ötszáz forintért a csehektől a közeli Garay téri piacon egy akusztikus gitárt, ha otthon maradok. Ráálltam, így egy gitár boldog tulajdonosa lettem, ami annál nagyobb dolog volt, mert ez nem adatott meg akkoriban minden

fiatalnak. Persze az elején még nem tudtam rajta játszani, de a logopédusom, a később köztisztviselőnek örvendő és a médiában is gyakran szereplő Montágh Imre rábeszélte arra, hogy járjak gitártanárhoz, sőt, szerzett is nekem rögtön egyet, még hozzá a kolléganője férjét, ifjabb Torockai Miklóst. Ő klasszikus zenére akart engem tanítani, de én a könnyűzenéhez vonzódtam, így kértem, tanítson meg akkordozni. A kérésnek eleget tett, és azóta immár több, mint ötven éve játszom a gitáron.”

A gitár beszerzésétől már csak egy lépés volt a zeneszerzés elsajátítása, ami együtt járt a frissen írt számok menedzselésével is: „A táncdal-fesztivál 1966-os indulása után nem sokkal én is kedvet kaptam a zeneszerzéshez, és írtam is egy dallamot, amellyel meg akartam keresni S. Nagy István szövegíróét. El is mentem a rádió épületéhez, mert azt hittem, ott találom. (...) A portán nagyon rendesek voltak velem, megengedték, hogy onnan telefonon felszóljak a Könnyűzenei Osztályra, ahol azonban a titkárnő azt mondta, S. Nagy Istvánt csak hangfelvételek alkalmával találom meg a rádióban, akkor sem mindig. A szerencsém azonban nem hagyott el, a házon belüli telefonos megkeresésemre lejött hozzám Gyulai Gaál János és azt ajánlotta, hogy S. Nagy Istvánt keressem az ORI-büfében, a Semmelweis utca 1. szám alatt. (...) S. Nagy Istvánnak aztán kérésére eldúdoltam a dalomat, és ennek a találkozásnak a gyümölcse lett végül a *Rakparton* című szám, amelyet Poór Péter énekelt el 1969-ben.”

Legismertebb slágerének, a *Véget ért egy fejezet* című számnak a történetét is felidézte: „A *Véget ért egy fejezet* című dalomnak a szövegét Garai Imre írta, ez volt az első nagy slágerem, ami 1969-ben született. Nagyon nagy szerencsémnek tartottam és megtiszteltetésnek vettem, hogy összehozott velem a sors, azzal a művésszel, aki már a húszas évek végén írt dalokat. (...) Gondoltam egy nagyot, kikerestem a számát a telefonkönyvből, felhívtam és miután nagyon kedvesen invitált a lakására, elmentem hozzá. A gitáromat is vittem magammal, játszottam neki egy kicsit, mire ő előkapta a dossziéját és megmutatta a szövegeit. Megengedte, hogy ezek közül kiválasszak egyet, ami nagyon tetszik, így került a kezembe a *Véget ért egy fejezet* című szerzeménye, amelyet aztán meg is zenésítettem.

Miután készen lettem a dallal, lekottáztam és bevittem a Táncdal- és Sanzonbizottságnak. Ott egyből elfogadták, utána került a rádióba, ahol a hangfelvételt követően szintén átment a szűrőn, Z-síttették, azaz zenés műsorokba való szerkesztésre alkalmasnak találta a bizottság, amelyik ezzel foglalkozott. Ennek eredményeként a dal rádióban őrzött kartonjára egy nagy Z betűt írtak a megfelelő sorszámmal, így bármikor lejátszható lett. A rádiós felvétel kapcsán abban reménykedtem, hogy valamelyik befutott sztár éneklje majd fel, ám a Magyar Rádió Könnyűzenei Osztálya úgy döntött, hogy ezt a másodvonalbeli Juventus együttes játssza. A rádióban erről Bolba Lajos, a gyártási rovat vezetője, Körmendi Vilmos, Balassa P. Tamás és Bágya András zeneszerzők döntöttek, mégpedig úgy, hogy kottából eljátszották a dalt, majd némi ízlelgetés után határoztak az egyes előadók mellett, s ez ellen nem lehetett apelláta. Akkor még nem örültem ennek annyira, mert nagyobb nevekre bíztam volna ezt a számot, de végül nem bántam meg, hogy ők lettek a kiszemeltek. (...) A felvétel 1969 júliusában készült el, nagyjából azokban a napokban, amikor az első ember a Holdra lépett. A Magyar Rádió 1969 szeptemberében mutatta be először a dalt a *Könnyűzenei Híradó* című műsorában, és nagy sikere lett, sokan kérték kívánságműsorokban is, de felcsendült ez a szám az *Ötóra tea* és a *Tánczenei koktél* című adásokban is. Akkoriban a presszókban, vendéglőkben is játszották.”

Knisch Gábor megemlékezett a másik átütő sikere, a *Csak fújt közben a szél* című dal kálváriájáról is: „1970-ben Aszódon voltam katona, ekkor írtam meg a dallamot, az ottani zenekörletben. Több évig nem volt szövege a számnak, majd amikor elkészült a kis történetet

feldolgozó dal, beadtam a sanzonbizottságnak, de nem fogadták el, annak ellenére, hogy már túl voltunk a *Véget ért egy fejezet* sikerén. Átalakítottam a szöveget, új címmel is elláttam, ám úgy sem adtak neki zöld jelzést. Harmadszorra vagy negyedszerre aztán végül igent mondtak rá, de természetesen abban a verzióban lehetett volna csak játszani, amelyben megkapta az engedélyt. Végül sikerült rábeszelnem a sanzonbizottság főtítkárát, Várhegyi Tibort az eredeti címre és szövegre. A Magyar Rádió, mint második szűrő első körben szintén visszautasította. Akkor jött az az ötletem, hogy beadom sanzónként, ugyanis így még mindig volt egy esélyem. Megkértem Fáy Andrást, hogy vegyék fel sanzonszerű hangszereléssel, így egy-két adásba már bekerülhetett. Ezután már csak vissza kellett minősítenem táncdallá a számot, és miután ez megtörtént, felcsendülhetett a rádió igazán népszerű műsoraiban, mint a *Tánczenei koktél* vagy az *Ötóra tea*.

Ekkor már elkészült a dal tánczenei változata Schöck Ottó hangszerelésében, de a rádiós szerkesztők még mindig húzódoztak az általam javasolt Delhusa Gjon énekétől. Közben megtudtam, hogy a művészt fél évre letiltották a rádiófelvételektől, sőt a dalait sem játszották, mert nem akart elénekelni egy Fényes Szabolcs-számot, ami miatt a „slágercéh” prominens képviselőjével össze is vészett. Végül Delhusa Gjonnak alá kellett írnia a kottát azzal, hogy vállalja annak eléneklését. De még vele is problémám adódott ezt megelőzően, mégpedig az, hogy ő inkább a saját számait akarta énekelni, és valljuk meg, ő szerzőnek is tehetséges volt. A sok nehézség után 1974 nyarán vették fel a számot, ami nagyon jól sikerült, és hamar népszerűvé is vált. Végül ennek a dalnak a révén kerültem később a Zeneműkiadóhoz, mert ezt kínálgattam a széles nagyvilágban.”

A Fonográf nyugati menedzselését is elmesélte a Zeneműkiadó egykori alkalmazottja: „1977-ben a United Artist amerikai lemezcég londoni leányvállalatának ajánlottam a Fonográfot, és kitaláltam, hogy a country and western elnevezés analógiájára legyenek ők a country and eastern együttes. Együttműködésünk eredményeként vették fel kislemezre a *Levél a távolból* című daluk angol változatát *Greyhound* – magyarul: *Agár* – címmel. (Ezen a kislemezen a másik szám a *Mondd, hogy nem haragszol rám* volt.) Ez a szövegváltozat nem a magyar tükörfordítása, hanem egy másik történet, amely az amerikai Greyhound busztársaságra utal, ugyanis ők azok, akikkel a keleti pattól a nyugatiig lehet utazni. A szám arról szól, hogy egy fiatalember elmegy szerencsét próbálni Los Angelesbe, de ott nem jön össze neki az élet, így honvágya támad, és ezért éneklő, hogy „Vigyél vissza, Greyhound!”. A számot megtámogattuk egy cikkel és egy egész oldalas hirdetéssel a *Melody Maker* zenei magazinban, valamint írt róluk a *Music Week* és több más zenei szaklap, mert úgy éreztük, hogy szép jövő előtt áll a zenekar, még ha nem is fogyott olyan sok a lemezből. Hollandiában még egy angol nyelvű nagylemezt is sikerült kiadnunk velük. Meg is állapodtunk a londoni Wembley Country Fesztiválon való fellépésükben a szervezőkkel, de sajnos ezt a Nemzetközi Koncertigazgatóság megfúrta, minden bizonnyal szakmai féltékenységből. Ezzel elsősorban nem nekem tettek rosszat, hanem a magyar zenének, illetve a Fonográfnak.”

A Bojtorjással kapcsolatban megemlítette: „Az Interkoncertnek a Fonográf-ügy után lehetett némi lelkiismeret-furdalása, mert egy bizonyos Gergelyné felhívott tőlük, hogy ha legközelebb lesz bármiféle nyugati lehetőség, akkor arra ők ígéretet tesznek, hogy nem akadályozzák meg. Ezt az ígérvényt kamatoztattam a Bojtorjással kapcsolatban, és nem is csalódtam bennük. A MIDEM-en sikerrel ajánlottam ki a Bojtorjást az 1981-es Wembley Country Fesztiválra, aztán a frankfurti Country Fesztiválra is sikerült őket delegálnunk. Az amerikai útjukat már az Interkoncert intézte, lehet, hogy megirigyelték az addigi sikereinket, és átvették tőlem a menedzselési feladatokat.”

Knisch Gábor menedzselésében jutott ki külföldre minden idők második legnépszerűbb magyar száma (első helyen a *Szomorú vasárnap* áll), Máté Péter *Elmegyek* című szerzeménye, amelyet Sylvie Vartan francia énekesnő vitt sikerre *Nicolas* címmel. Tárgyalt ezenkívül többek között Zorán *Apám hitte* és a V' Moto-Rock *Várj, míg felkel majd a Nap!* című számairól, Dalida pedig a Kovács Kati által előadott *Elfutok* című szerzeményt énekelte fel lemezre szintén Franciaországban.

A könnyűzene impresszáriója 2008 óta éli nyugdíjas éveit solymári otthonában, ahol a zenélésnek és a sakknak szenteli életét. 2016-ban korlátozott példányszámban megjelentetett egy szerzői válogatás CD-t, amely legnagyobb sikerére utalva stílszerűen a *Véget ért egy fejezet* címet viseli, és tizenhét dalát tartalmazza.